STRIP SCHRIFT

Prijs f 5,95
Bfr. 110

HEIN DE KORT
EDMOND BAUDOIN
TEX WILLER

STRIPGOED '92

MET DANK AAN
COMMISSIELID
RENE WINDIG

REVU

CAFE 1890

MAX BV

NIKE

PENTHOUSE

SLAPPE LOUTER

HEIN DE KORT

COMIX ILLUSTRATORS
COPYWRITERS CINEASTEN

POSTBUS 15629
1001 NC AMSTERDAM
TELEFOON 020-6254852
FAX 6382955

LITHOGRAFIE: DE LITHOGRAFEN UIT HAARLEM TE VELSERBROEK

233 – JAARGANG 23 NUMMER 8 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

betapress bv

WIJ DISTRIBUEREN ALLE ALBUMS VAN

DE WINNAAR VAN DE STRIPSCHAPPRIJS

HEIN DE KORT

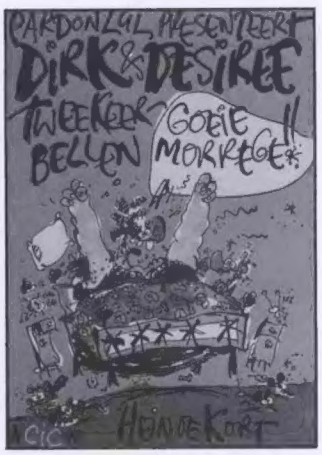

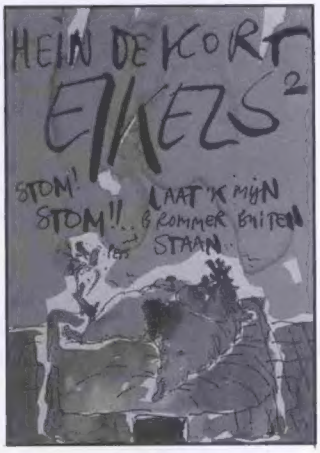

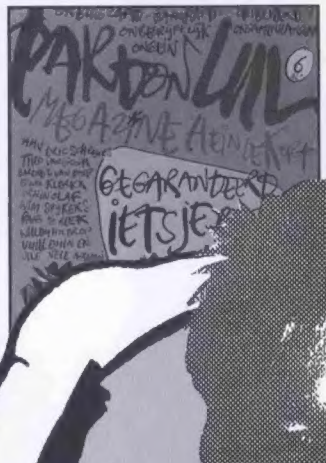

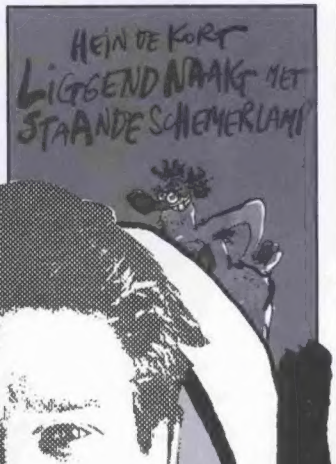

DE SERIES:

● DAT KAN IEDEREEN WILLEN ● DIRK EN DESIREE ● EIKELS ● EIKELS AGENDA ● JEAN-PIERRE ● LIGGEND NAAKT... ● MIJN MOEDER BEGRIJPT ME NIET ● PARDON LUL, U STAAT... ● PARDON LUL MAGAZINE ● EN I.S.M. ERIC SCHREURS: DICK VAN BIL

PER ALBUM FL. 14,95

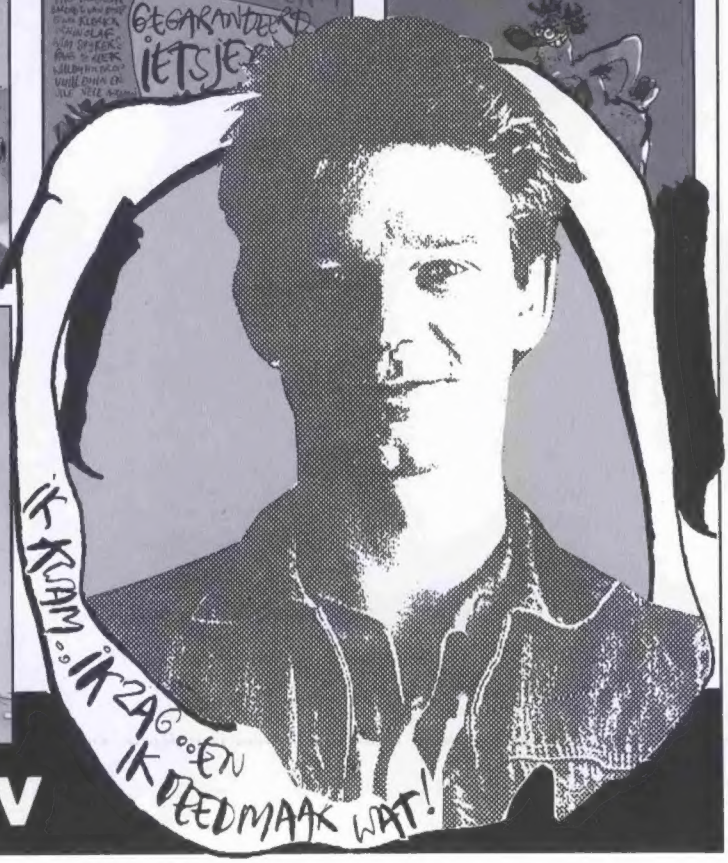

betapress bv

STRIP SCHRIFT

Jaargang 25 oktober 1992 nummer 8 (255)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Eric de Graaf, Michel Nadorp, Arco van Os, Rik Sanders, Noël Ummels

Medewerkenden
Tijs Bagchus, Ben Bits, Ruud Booms, Patrick Bremmers, Guy Dessicy, Baldi Dekker jr., Charles Dierick, Frans Hasselaar, Hansje Joustra, Astrid M. Kraft, Arnel Lefevere, Johan Ligger, Renaud Monfourny, Pieter van Oudheusden, Hans Pols, Stefan Rutten, Eddy Ryssack, Koos Schulte, Rudy Vrooman.

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Voor abonnementen kunt u terecht bij
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 023 - 380439, telefax: 023 - 391397
Abonnementsprijs f55,- / Bfr.1030
Leden van Het Stripschap f2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Postbank 209948 of
ABN-bank 54.89.74.330
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: ABN-bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Tervuren
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven contact opnemen met de redactie van Stripschrift

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Richard, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Hein de Kort

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Om de donkere winterdagen door te komen heeft het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal aan het eind van dit jaar een tentoonstelling georganiseerd. Er zal werk te zien zijn van tekenaars uit alle landen van de Europese Gemeenschap waaronder ruim een dozijn Nederlanders. Van de geëxposeerde platen wordt verwacht dat ze de culturele en maatschappelijke sfeer van het land van herkomst uitademen.
Het staat buiten kijf dat de Nederlanders een goede indruk achter zullen laten en weer veel internationale lof zullen oogsten. Daarom is het wrang om te moeten constateren dat de Nederlandse tekenaars ondanks al deze waardering doorgaans maar weinig albums over onze landsgrenzen verkopen, juist omdat ze te 'typisch Nederlands' gevonden worden. Het is onverhuld ironisch dat succes op deze thematische tentoonstelling als vanzelfsprekend hand in hand gaat met een moeizame buitenlandse verkoop. De dominante Franco-Belgische markt is grotendeels zelfvoorzienend en is blijkbaar weinig gediend van strips die al te duidelijk een vreemde bodem en cultuur verraden.
Lees verderop in dit nummer hoe het de Nederlanders vergaat die zich in den vreemde gewaagd hebben.

Vanaf 1988 is de verkoopprijs van Stripschrift ongewijzigd gebleven, terwijl in die vier jaargangen de produktiekosten schrikbarend stegen. Aangezien het altijd onze bedoeling is geweest het tijdschrift tegen kostprijs op de markt te brengen, komen wij er niet onderuit om met ingang van 1993 de losse nummer-prijs en de abonnementstarieven te verhogen. Gelukkig kan een grote prijsverhoging uitblijven, ondanks het feit dat ook in de toekomst Stripschrift zo nu en dan extra dik zal zijn.
Met ingang van de 26e jaargang kost Stripschrift in de losse verkoop f6,25 / Bfr.125. Abonnees gaan f57,50 / Bfr.1150 per jaar betalen en leden van Het Stripschap blijven uiteraard recht houden op hun korting van f2,50 / Bfr.50 per jaar.

De uitgever

Inhoud

4 **HEIN DE KORT** Patrick Bremmers
8 **EDMOND BAUDOIN** Pieter van Oudheusden
10 **GRENZELOOS** Baldi Dekker jr.
16 **BITS & PIECES** Ben Bits
17 **ABC VAN DE BRD** Astrid M. Kraft & Hans Pols
20 **TEX WILLER** Eric de Graaf
23 **BOB DE MOOR** Guy Dessicy
24 **BOEKEN**
25 **UDO HORST** Hansje Joustra
30 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp

Wat een normáááále jongen, die Hein. Een huis met een tuintje, een hond, een kind, een auto en zelfs een vrouw. En ondanks al het succes is hij zo lekker gewoon gebleven. Prachtig, want daar houden we in Nederland zo van. Is die ietwat verlegen, kortgeknipte blonde kerel dan wel Hein de Kort**? Dezelfde die vorig jaar met** Eric Schreurs**, die andere Nationale Viezerik, uit de Brunaschappen werd verwijderd vanwege een al te lollige schoolagenda? Het brein (zeg liever 'dirty mind') achter** *Eikels*, *Pardon Lul*, *Jean-Pierre* **en de** *Kunstbende*? **Het is haast onvoorstelbaar, maar Hein is helemaal niet zo'n viezerik die uit z'n neus zit te eten, onderwijl zijn darmen laat rommelen en ongecontroleerd vreemde geuren de kamer in laat stijgen.**

Hein de Kort: Ja, nee. Het spijt me. Mensen denken vaak dat ik wil schoppen tegen allerlei normen en waarden. Dat vind ik zo'n onzin. Het zijn van die platgetreden clichés. Je afzetten tegen burgerlijkheid, onzin. Wat bedoelt men daarmee? Ik bedoel maar: ik heb óók een auto voor de deur, er zit hier een vrouw naast me en boven zitten kinderen te spelen. Maar dat kan héél goed in combinatie met mijn strips. Dat moet zelfs.

Kritiek

De winnaar van de Stripschapprijs 1992 heet Hein de Kort. Het juryrapport vermeldt: 'Als stripmaker heeft hij een eigen wereld gecreëerd, direct herkenbaar door zijn strikt individuele vormen en beelden. Een schokkende wereld, waar alle mensen tegelijkertijd nietig en levensgevaarlijk zijn en waar humor zowel het meest bedreigende wapen als enige ontsnappingsmogelijkheid is. (...) De humor waarmee zijn "zedenschetsen" doordrenkt zijn, werkt niet voor iedereen bevrijdend.'

De Kort: Ik ben vroeger nogal eens aangevallen door feministische vrouwen die mijn werk seksistisch vonden. Ik weet niet wat ik met die kritiek moet. Het is gewoon niet zo. Maar als je dan met ze in discussie gaat krijg je zo'n welles/nietes-spelletje en daar heb ik geen zin meer in.
Ik heb ooit eens een strip gemaakt voor Nieuwe Revu waarin ik een hoorspel voor doven en een puzzel voor blinden introduceerde. Dat werd me niet in dank afgenomen. Er kwam een brief naar Nieuwe Revu of meneer De Kort wel niet wist hoe erg het was om visueel gehandicapt te zijn. Ik had daar van af te blijven. Toen schrok ik wel even en twijfelde of ik zoiets in de toekomst nog wel zou doen. Diezelfde week kwam er een brief van een blad voor gehandicapten – Handicap Magazine – waarin ze vroegen of ik voor hen wilde werken! Dat ontsloeg mij meteen van de plicht om er verder in mijn carrière over na te denken of bepaalde grappen wel of niet kunnen.

Stripschapprijs

Wat vind je ervan dat je de Stripschapprijs **hebt gewonnen?**
Gewoon leuk. De eerste reactie was natuurlijk van 'zullen we 'm maar weigeren', want dat schijnt te horen. Een prijs weiger je, tenzij het geld is. Maar ik vind het wel leuk.

HEIN DE KORT

door

PATRICK BREMMERS

Natuurlijk verwachtte ik wel eens aan de beurt te zijn, per slot van rekening zijn er niet zo verschrikkelijk veel tekenaars in Nederland, maar dat het zo snel zou gebeuren, neen.

Aan wie zou je zèlf een Stripschapprijs geven? Wie bewonder **je?**
Vorig jaar hebben **René Windig** en **Eddie de Jong** hem gekregen. Dat vond ik volkomen terecht. En Eric ... Eric Schreurs zou 'm moeten hebben. Ik had ook eigenlijk verwacht dat hij dit jaar aan de beurt zou zijn. Maar omdat hij gestopt is met *Joop Klepzeiker* hebben ze 'm zeker nog even in de ijskast gezet.
Ik heb ook een geweldige bewondering voor die Amerikanen: *Peanuts*, *Flippie Flink* en weet ik veel wat. Dat vind ik echt goed. Dat je gewoon jaren met dezelfde formule werkt, een fabriekje kan oprichten en dat je strip over heel de wereld gaat!
Daar wil ik zelf ook aan gaan werken. Ik heb nog geen idee van hoe of wat. Ik ben wel al een paar keer gevraagd door een Duits reclamebureau, maar ik weet nog niet hoe ik het ga aanpakken.

Schreurs

Je noemde 'm net al even: *Eric Schreurs*. **Heel veel mensen buiten de stripwereld gooien jouw werk en dat van Schreurs op één hoop. Wat zeg je tegen leken als ze vragen wat het** verschil **is tussen jullie strips?**
(stilte) ... Schreurs is, zeker in zijn tegenwoordige werk, harder. Ik ben altijd maar met de 'grapjes' bezig, om het maar lullig te zeggen. Hij zit op een heel ander plan. Als striptekenaar is hij ook wat meer integer.

Hoe bedoel je dat?
Er is zo'n gedoe om de stripwereld heen met t-shirtjes, kaarten, schilderijen en weet ik veel. Meestal laat ik dat maar een beetje over me heen gaan. Schreurs maakt zich daar druk over en zegt er tenminste nog wat van.

Maar wat kan in jouw strip wèl en bij hem niet, en omgedraaid?
Nou ... dat weet ik eigenlijk niet zo. Hij belde me laatst op over één van mijn strips waar een neger in voorkwam. 'God, dat je dat durft,' zei hij, 'dat zou ik helemaal niet kunnen.' Het verbaasde me dat hij dat zei, want als je ziet wat hij zijn negers allemaal laat doen ... Ik denk dat er wet dat betreft niet zo'n groot verschil is.

In deze tijd kun je steeds meer over dingen praten die vroeger taboe waren. Op een gegeven ogenblik heb je alle taboes gehad. Als je zou willen schoppen, gaat dat haast niet meer. Wat doe je om verrassend **te blijven?**
Dat bedoel ik ... Ik ben helemaal niet bezig met het doorbreken van taboes of ergens tegenaan schoppen. Het enige uitgangspunt is dat het leuk is en soms blijkt dat sommige onderwerpen bij andere mensen wat gevoeliger liggen dan bij mij. Het is nooit een uitgangspunt van me geweest om taboedoorbrekend te werken. Alles is al gedaan. Iemand zei het laatst zo aardig: 'Alles is al gedaan, alleen nog niet door mij'. (grinnikend) Wie was dat nou?

Ger van Wulften **zegt in een interview met het blad** Art View **dat bij uitgeverij C.I.C. wordt geprobeerd strips met de tijd mee te laten gaan. '(...) Wij zijn gewoon al vier jaar verder en daarom krijg je van die negatieve reacties.' Als Van Wulften gelijk heeft, hoe ziet jouw strip er dan over tien jaar uit?**
Heel saai, denk ik. Ik merk nu al dat ik in mijn strips persoonlijker word en dat ik steeds dichterbij familie, gezin en vrienden kom. Ik denk dat dat zal toenemen. Als ik de grappen uit mijn eerste twee albums teruglees, zie ik dat ik heel abstract bezig was. Die grappen hadden totaal geen betrekking op mezelf. Dat is nu steeds meer het geval.

In het boek Van mij heeft ie het niet **zegt je vader op een gegeven ogenblik: 'Hein kan heel goed over het geloof praten, maar of hij daadwerkelijk gelooft, weet ik niet.**
(Hein grinnikt)

Ben je gelovig?
Nee, helemaal niet. We zijn wel katholiek opgevoed en gingen lange tijd iedere week

HEIN
COACH! KIJK COACH! IK KAN'T!!
GAAT LEKKER HE
NEE EIKEL!
K'DOING K'DOING
JE KARRETJE STIL LATEN STAAN EN ALLEEN DE BAL STUITEREN!
HM?
K'BOING
OH NOU GOED IK 'T TOCH VOOR DE HELFT GOED HE?
WAT ZAL ZE OPKIJKEN ALS 'K VANAVOND ZO DE SLAAPKAMER BINNENKOM
HEIN DE KORT

Uit *Handicapmagazine*

Gebruiksaanwijziging *Pardon Lul-condooms* (de beste die d'r benne)

HE.. VERDOMME... DE 2E PIN-UP HEB D'R BROEKIE NOG AAN...
JA.. KIJK.. DAAROM IS 'T 'N PIN-UP HE- INTELLIBENTE EROTIEK
WAT NOU WEER..
WEINIG TE ZIEN & JE FANTASIE GEBRUIKEN..
TOK TOK..
GEEF MY MAAR VAN DAT DOMME
ALLES TE ZIEN & JE HAND GEBRUIKEN

Uit *Pardon Lul I*

Uit *Nieuwe Revu*

zondags braaf naar de kerk. Totdat we op voetbal gingen ... Toen gingen mijn ouders ook niet meer. Dus zo diep zit het bij ons thuis niet. Ik weet wel waar die uitspraak vandaan komt. We hebben een keer met kerst onder het genot van konijnepoten en grote glazen wijn diep over het geloof zitten praten. Persoonlijk heb ik er geen mening over. Ik vind dat ik er niet over na kan denken omdat ik er helemaal niets van weet. Maar je zal maar 75 jaar lang ontzettend je best hebben lopen doen en dan blijkt er aan het eind van de rit helemaal niets te zijn ... Da's ook mooi zonde van de tijd. Het is natuurlijk niet zo dat gelovige mensen niet léven, en ik heb ook helemaal niets tegen hen ... Het lijkt me heerlijk om een geloof te hebben, omdat het altijd van die heel tevreden mensen zijn. Misschien komt het er nog weleens van, want je moet alles in je leven gedaan hebben. Ik ben er wel aan toe, geloof ik. (grinnikt)

Misschien kan je tekenfilms **gaan maken voor de EO, nu ze A-omroep zijn geworden?**
Mmm, humor mis ik wel bij de EO. Ik heb nog nooit wat leuks gezien. Ja, behalve dingen die fout gaan. Die ze goed bedoeld hebben en dan helemaal de mist in gaan.

En met je kop op tv?
Nee.

Je bent niet zo dol op publiciteit**?**
Nou ... het hoort er bij, denk ik. Dat eh ... dat wel. Ik vind het leuk dat m'n tekeningen zo bekend zijn en dat de mensen het waarderen. Maar zelf hoef ik niet zonodig in de krant of zo. Ik voel me wel altijd gevleid, hoor. Ook voor televisie of voor radio, maar wat ik zeg: het hoort er allemaal een beetje bij.

Het liefst zou je ergens zitten tekenen ...
Of golfen. Of trompet spelen ...
Toen ik elf jaar geleden begon, leefden we wat ruiger. Maar dat is gewoon niet vol te houden. Je kan niet iedere nacht om vijf uur thuis komen, in een bandje spelen en strips maken.

Dus houdt je je nu wat rustiger en zet al je energie **om in strips?**
Nee, het is geen afreageren als je dat bedoelt. Het is meer eh ... Het is wel meer werk geworden. Gewoon opstaan en doen. Maar ik doe mijn inspiratie ook niet op in de kroeg, maar in het gewone dagelijkse leven. Je hoeft ook niet persé in de Kinkerbuurt op een tram te gaan wachten, ook hier in Amstelveen gebeurt wel eens wat.

Maar in de kroeg ben je niet meer te vinden?
Jawel ... En vijf uur thuiskomen komt ook

Affiche

JEAN-PIERRE
HEIN DE KORT
JEAN PIERRE HELP ME MIJN VRIENDINNETJE KOMT ZO EN IK WEET NIET HOE...
EN IK WEET TWEL JA DAS LOMP
MAAR BEN JE NIET BANG DAT ZE ET MERKT DOOR APE OF N OLIFANTEL
KYON KPOING
NEE MALLOOT! IK HEB EEN PUISTJE OP M'N WANG EN IK KAN D'R NIE BIJ
SNEL! KNIJP 'EM UIT!
P'DON?
KYONG KPOING
HELP LUL!
AOH, ZOLANG MIJN TENNISTRAINING D'R NIET ONDER LIJDT
VLAK
WAAR SLAAT DAT NOU OP?
HIJ.
KYON KPOING
JE HEBT D'R ALLEEN WAT SALADES IN GEDAGEN.
VLOKS
EFFE IN DE FRITUUR.
JOE A HOEDE
MAYO D'R OVER
KYONG KPOING
EN JE HOEFT R NIET EENS MEE UIT ETEN TE NEMEN...
HEIN DE KORT

Uit *Sjors en Sjimmie Stripsblad*

AGENDA

t/m 18 oktober
Expositie Jan Kruis, Museum 'Dit is in Bethlehem', Gasthuisstraat 25, Gorinchem.

t/m 1 november
Expositie Jacques Laudy, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

16 t/m 18 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Breda.

17 november t/m 3 januari 1993
Expositie 'BD de l'Europe' met Nederlandse bijdragen geselecteerd door de Stripschrift-redactie, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

27 t/m 29 november
9ème Festival de la Bande Dessinée, Blois, Frankrijk.

19 december
50e Algemene Ledenvergadering Het Stripschap (inclusief ruilbeurs), De Meervaart, Amsterdam.

28 t/m 31 januari 1993
20e Salon International de la Bande Dessinée, Angoulème, Frankrijk.

11 en 12 december 1993
Stripgidsdagen, Turnhout, België.

nog weleens voor. Laatst heb ik nog moeten spelen met *De Raggende Manne* voor radio- en televisie-opnamen. Dan wordt het ook laat, maar dat maakt niets uit. Want door dit soort dingen weet ik weer waarvoor ik het allemaal doe ... Het gaat om de 'kick'. Iedere keer moet een grap weer een kick geven. Soms vergeet ik dat weleens en doe ik slechts 'mijn werk'. Dat zijn vaak de minder sterke grappen. Maar de echte goeie grappen, in ieder album staan wel een paar 'hits', zijn ooit 'kicks' geweest.

Maar dat is wel minder **geworden?**
Nee, zo erg is het ook weer niet. Ik doe dit werk nu elf jaar en ben ontzettend blij dat ik het mag doen. En dat het gelukt is! Ik kan me de tijd nog herinneren dat ik rond moest komen van achthonderd gulden in de maand.

Hoe denk je dat het gekomen is dat het gelukt is?
Tja, ik weet het niet. Zeg maar 'een gat in de markt'? Er zijn in Nederland maar een paar tekenaars die kunnen tekenen èn schrijven. Bij dat tekenen wordt bij mij weleens een vraagteken gezet, maar zèlf vind ik wel dat ik het kan. Ik heb die combinatie en ben daar heel trots op. En ik werk heel snel. Vooral in het begin was dat handig, omdat ze me voor allerlei kleine dingen konden vragen. Van het ene rol je zo door naar het andere.

In het boek Van mij heeft ie het niet **spreekt je vader de hoop uit dat je ooit een soort 'Wibo'** (Volkskrant-cartoonist *Wim Boost*. Red.) **wordt. Denk je dat dat er ooit nog eens van komt?**
Ik heb eens een strip gemaakt voor het dagblad De Waarheid, maar dat was zo slopend. Iedere dag een nieuwe grap bedenken en iedere keer op de actualiteit inhaken ... En dat zes dagen in de week! Daarom maak ik liever iets dat me een kick blijft geven. Daar gaat het om: de vloek van het moment. Heel veel mensen vergissen zich en denken dat je het wel even op papier zet. Toen wij het *Pardon Lul*-magazine maakten, kregen we heel wat post van beginnende tekenaars die ons hun strip opstuurden. Die dachten bij ons wel aan de bak te komen omdat we zelf niet zouden kunnen tekenen ...

Wat zeg je als mensen roepen 'Allemaal leuk en aardig die Stripschapprijs voor Hein de Kort, maar tekenen kan ie niet!'?
Dat moeten zij maar weten. Daar heb ik geen boodschap aan. Ik ga niet meer vertellen dat ik wèl kan tekenen, want dan krijgen we weer het welles/niets-spelletje.

De prijs is misschien ook in die zin een erkenning?
Ja ... of het is een jury van 'eikels' geweest. Ja dat moet wel, want anders had ik die prijs nooit gekregen!

Baudoin De e

FOTO RENAUD MONFOURNY

ZE HEBBEN MASTEN, ZEILEN, EEN BOEG DIE HET WATER KAN DOORKLIEVEN, ZE ZOUDEN, NET ALS DE ANDERE, DE ZEE OVER KUNNEN STEKEN, NAAR DE OVERKANT KUNNEN GAAN...

De eerste reis **is het eerste boek van** Edmond Baudoin **dat in het Nederlands verschijnt. Het wordt de lezer niet gemakkelijk gemaakt: het boek verschijnt op groot formaat (mooi, maar moeilijk hanteerbaar) en in een kleine oplage - dus is het duur. Daar komt bij dat Baudoin een verre van gemakkelijk auteur is.**

Zijn teksten zijn duister en literair; op minder geslaagde momenten maken ze zelfs de indruk gewild duister en uitsluitend vaag te zijn. Ze intrigeren en irriteren, omdat ze aanvankelijk weinig houvast bieden. Baudoins associatieve vertelwijze staat haaks op de rationele structuur van het avonturenverhaal. De lezer is na één keer lezen niet klaar: hij begint pas. Hij moet het verhaal op zich laten inwerken en proberen lijn te ontdekken in de schijnbaar chaotische indrukken die het bij hem oproept.

De eerste reis is een losweg aaneengevoegde reeks scènes, ontmoetingen van de hoofdpersoon in zijn –en Baudoins– woonplaats Nice. De jongeman Mathieu gaat op weg naar zijn werk, waar hij niet zal aankomen. Zonder aanwijsbare oorzaak wordt de reeks rituele handelingen waaruit zijn leven bestaat, onderbroken. Hij verliest letterlijk zijn hoofd (door Baudoin zeer plastisch verbeeld). Binnen- en buitenwereld vloeien door elkaar heen. Voor Mathieu vervaagt het verschil tussen hemzelf en de anderen. Hij wordt verblind door het schelle zonlicht, dat de stad in een stenen woestijn

erste reis

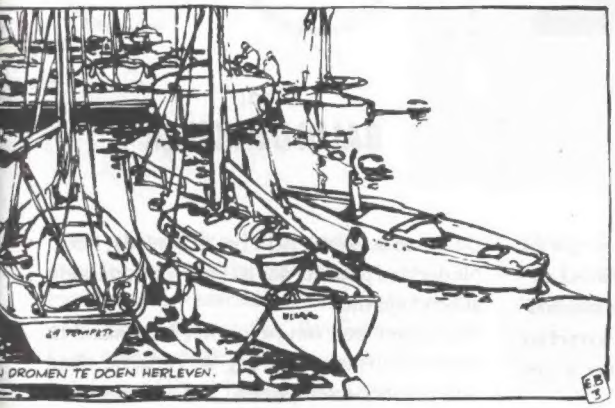

door
PIETER VAN OUDHEUSDEN

verandert. De vaste verhoudingen van ruimte en tijd verdwijnen, zee en hemel wisselen van plaats. Mensen worden levenloze vormen. Het leven van alledag ontaardt in een angstdroom waarin elk contact met anderen is afgesneden. Op zijn dooltocht door de onherbergzame stad wordt Matthieu voortgedreven door dezelfde levensangst die de hoofdpersoon van **Mattotti**'s *De man aan het raam* voelt; beide boeken hebben hetzelfde thema: het zoeken naar de eigen identiteit. In zijn crisis legt Baudoins hoofdpersoon meer en meer zijn oude persoonlijkheid af. Alles wat hij onderweg meemaakt, lijkt een geheime boodschap te bevatten die alleen voor hemzelf te ontcijferen is. Zijn omzwervingen eindigen op dezelfde plaats waar ze zijn begonnen: aan de haven, waar schepen liggen die nooit van hun plaats komen. 'Ze hebben masten, zeilen, een boeg die het water kan doorklieven, ze zouden, net als de andere, de zee over kunnen steken, naar de overkant kunnen gaan ...' Aan het water komt hij tot inzicht. Hij is gestorven en opnieuw geboren. Op zoek naar nieuwe dromen stapt hij op de trein en verlaat de stad. Een oude herinnering komt boven: '... Toen hij jong was en naar zijn grootmoeder ging, kwam hij nadat hij de grote weg verlaten had op een splitsing. Dan vroeg hij zich altijd af waar de andere weg heen leidde.'

De eerste reis is het symbool van de geboorte, in Matthieus geval zijn wedergeboorte. De keuze van Matthieu staat voor Baudoins eigen keuze, als mens en als tekenaar. Hij is een stripmaker die zich voortdurend afvraagt waar de andere weg naar toe gaat. Hij kijkt voorbij de beproefde oplossingen en neemt risico's. Baudoins verhalen zijn qua vorm en inhoud volwassen strips. De vluchtweg van de ironie is afgesneden. Ondanks het optimistische einde is *De eerste reis* zwaar op de hand, maar in de huidige baaierd van vederlicht amusement kan dat wel degelijk een verademing zijn. Om Baudoin te kunnen volgen, moet de lezer zich blootgeven en te rade gaan bij zijn eigen gevoelens. Misverstanden dient hij voor lief te nemen. Er staat genoeg tegenover: de maker van *De eerste reis* behoort tot het kleine groepje stripmakers dat de lezer uitdaagt, op de proef stelt en hem – goddank – werkelijk serieus neemt.

De eerste reis
Baudoin
Sherpa 1992
ISBN 90-72995-51-1
Prijs: f49,90 / Bfr.998
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

GRENZELOO

door
BALDI DEKKER JR

Op 16 oktober beginnen De Stripdagen 1992. Dit jaar besteedt Het Stripschap aandacht aan strips van Nederlandse tekenaars die buiten ons taalgebied zijn gepubliceerd. Stripschrift hield een telefonische enquête onder Nederlandse tekenaars en uitgevers en vroeg hen naar hun mening of ervaring.
De uitslag? We mogen concluderen dat, op een enkele uitzondering na, de Nederlandse strip over de grens hooguit een randverschijnsel is. Luister maar mee naar wat ons werd verteld ...

DE TEKENAARS

Kees de Boer: *Max Laadvermogen* is in Vlaanderen verschenen, maar verder ... Nee.
Het Felix Flux Museum verschijnt in Noorwegen en Finland, maar daar moet je **Gerard Leever** (De tekenaar. Red.) maar even voor bellen.

Theo van den Boogaard: *Sjef van Oekel* is vertaald in het Frans, Duits, Spaans en Deens. In Frankrijk ligt de startoplage van *Leon la Terreur* op 20.000 exemplaren. In Duitsland doen ze er 5.000 per verhaal. Daar hebben ze 'm *Leo der Terrorist* genoemd; dat vond ik niet zo leuk. La Terreur dat gaat nog, maar Der Terrorist, dan denk je meteen aan zo'n RAF-gek. Ik heb geprotesteerd en nu hebben ze 'm *Leo* genoemd, alleen maar Leo. Spanje heeft *Leon el Terrible* overgenomen.
In Denemarken hebben ze de naam Van Oekel gehandhaafd. Er is slechts één album verschenen: *Vaerre and fanden selve*, wat betekent 'Erger dan de duivel zelf'. Het heeft niet zo best verkocht. Ze hebben 10.000 exemplaren gedrukt en ik hoop voor hen dat ze die kwijt zijn.
In Engeland verschijnt hij in het tijdschrift Holland Herald als *Mr. Pondsford*. Die naam was een idee van **Wim Schippers**; hij had 'm uit een Engels telefoonboek.

Hoe is het contact **met die buitenlandse uitgevers tot stand gekomen? Ging dat via Big Balloon?**
Nee. Albert Michel, de Franse uitgeverij, is op mij afgekomen toen ze mijn eerste boek bij Magic Strip zagen. Er was een gunstige voorpublikatie in L'Echo des Savannes; die loopt nog steeds.

Bezoek je zelf ook boekenbeurzen**, om de strip aan de man te brengen?**
Nee, ik heb de doorverkooprechten even ondergebracht bij Big Balloon. Die mogen er nu mee stoeien.

Carry Brugman: *De Partners* zijn gepubliceerd in Frankrijk, Duitsland, Indonesië, Turkije en Noorwegen of Zweden, dat zou ik moeten nakijken.
Is de strip in het buitenland net zo populair **als in Nederland?**
Daar heb ik weinig zicht op. Ik denk dat het in Nederland populairder is. Hier loopt de serie al een hele tijd.
Het is wel leuk om het in het buitenland te zien verschijnen. Ik vraag de redactie altijd om present-exemplaren. De Indonesische editie bijvoorbeeld; ik ben het Maleis niet machtig, maar het is toch leuk om het in zo'n taal te zien staan. Het geeft een kick.
In Frankrijk verschenen een paar delen, tot mijn genoegen in hardcover. Het tweede deel hebben ze niet gepubliceerd. Blijkbaar hadden ze het er moeilijk mee dat het over de OAS ging; een heel gevoelige kwestie. Ze hebben de titel van dat boek, *Het ultimatum*, gebruikt voor het derde album. Dat vond ik wel vervelend.
Wat ook heel jammer is: in Duitsland gebruiken ze drukletters. Ze letteren de balloons daar niet, zoals ze hier in Nederland doen. Een handgeschreven letter past veel beter bij de tekeningen ... Maar ja, daar heb je geen invloed op.
Alle contacten met buitenlandse uitgevers lopen via de uitgeverij. Het is ondoenlijk dat allemaal zelf na te lopen. Daar heb je dagwerk aan.

Toon van Driel: Als er al anderstalige versies bestaan hebben ze het me nooit verteld. Ja, *FC Knudde* is wel eens in Duitsland geweest, maar dat heeft tot niets geleid.
Het is niet moeilijk je werk in het buitenland te slijten, als je met een kleine oplage genoegen neemt. Zoals je weet zijn we ook uitgever; mijn vrouw geeft uit en ik teken de poppetjes. Dan kun je wel als egotrip een Duitse uitgave willen hebben, maar het is een

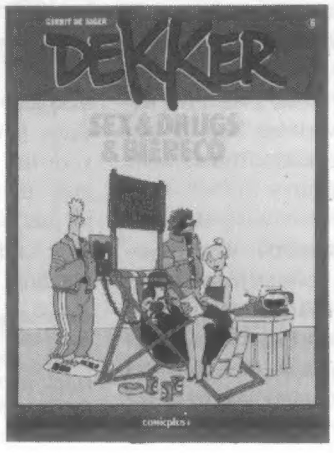

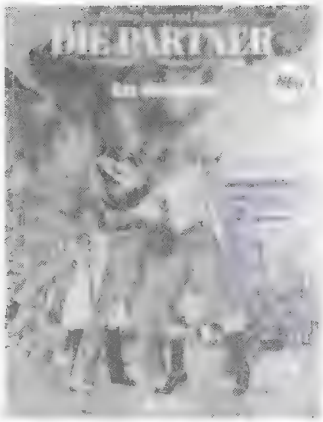

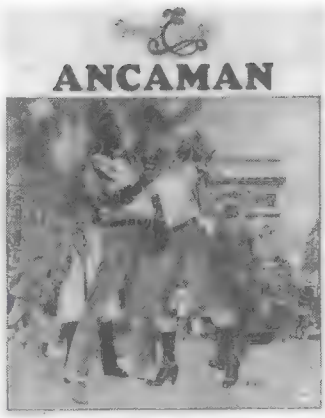

hoop gezeik, een hoop gedoe. Je zet er misschien twee, drieduizend af.
Het is bijna visserslatijn, er wordt enorm gejokt over de aantallen. *Van Oekel* heeft het misschien redelijk gedaan, maar de rest is behelpen. Laatst hoorde ik '*Doorzon* doet het geweldig in Duitsland'. Nou dat is dus niet zo. Het dilemma is dat we allemaal pakken werk hebben liggen met een zekere kwaliteit. We zouden allemaal wel willen.
Nederland is voor ons altijd een heel prettig land gebleken. We hebben een aantal series, waar we een vast publiek voor hebben dat alles koopt wat we doen.
We hebben er vaak over nagedacht. We hebben ook een keer verdwaasd over de Frankfurter Buchmesse gelopen, door die zes hangars. We zijn er manisch depressief van geworden en hebben er een paar buitengewoon vermoeide poten aan overgehouden.
'Interessante contacten,' dat hoor je ook van iedereen. 'We hebben zulke interessante contacten ...'. Maar wij hebben gemerkt dat het een buitengewoon moeizaam proces is. Nederlandse strips in het buitenland ... Misschien ooit een keer **Toonder**, maar ik betwijfel het.

Peter de Smet heeft wel eens iets in het buitenland gedaan, maar het blijven marginale, lachwekkende aantallen. Maar iedereen staat verschrikkelijk te pochen dat hij zo scoort in het buitenland. Bij ons weten is het allemaal gejokt.
Ik geloof dat *De Stamgasten* wel eens in Zweden is verkocht. Maar dan zitten één of twee verdwaasde Zweden in zo'n boekje te turen en hebben er gelijk spijt van. Wij houden het maar bij Holland.
Een tekenaar heeft heel veel moeite zichzelf te verkopen in eigen land, laat staan in het buitenland. Er moeten dan een agent zijn die dat voor hem naar buiten brengt. De grootste firma die dat doet is Big Balloon.
Van Big Balloon weet je dat het op sterven na dood is, het is allang niet meer wat het geweest is. Pep en Sjors samen was Eppo, een grote oplage, en daar is niets meer van over. Dat leeft nog van de leesmap en dan houdt het ook op. Maar buiten Big Balloon is er geen lichaam of agent die een striptekenaar vertegenwoordigt in het buitenland.
Ger van Wulften, met *Joop Klepzeiker* en **Hein de Kort**, en vroeger ook *De familie Doorzon*, heeft het ook geprobeerd. **Joop Wiggers** heeft het geprobeerd met *Jan, Jans en de kinderen*. Zelf hebben we het niet geprobeerd maar via iemand anders zijn er van *FC Knudde* ooit in Duitsland in één oplage 25.000 albums verkocht. Maar daar kregen ze onmiddellijk spijt van.
Van *Van Oekel* schijnen er in het verleden nog wel eens 10.000 te zijn verkocht, maar ongetwijfeld zullen er 5.000 gelogen zijn. Dan heb je zo'n beetje het hele beeld van Nederland in het buitenland.
We gaan het wel proberen. Het zal een moeizaam proces worden. We gaan 100 korte animatiefilmpjes maken van *De Stamgasten* en *De honden van Van Duin* – RTL4 wil dat hebben, Veronica is bezig met *De Stamgasten* – maar of dat effect sorteert in het buitenland. Ik weet het niet.

Jan van Haasteren: Nee, zover ik weet niet. Er is wel eens wat mee gedaan maar dat ging altijd buiten mij om. Ik heb het nooit bijgehouden. Er is wel eens iets in Afrika uitgekomen, maar dat is heel vroeger. Nee, *Baron van Tast* en *Tinus Trotyl* zijn nooit in het Russisch verschenen.

Eric Heuvel:
Is er werk van jou in het buitenland gepubliceerd?
Ja ... (stilte).

Ik neem aan dat dat January Jones **was?**
Ja ... (stilte).

In welke landen is die strip verschenen?

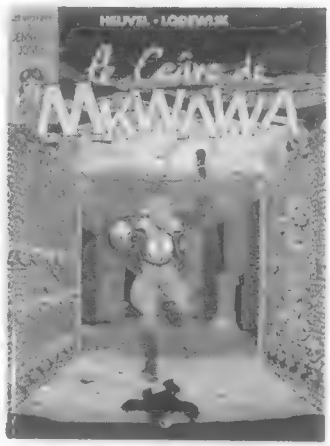

Finland, Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Spanje en Portugal.

Dat is niet mis. Is dat via de uitgeverij gegaan?
Ik neem aan van wel. Dat soort contacten komen meestal bij boekenbeurzen tot stand. Big Balloon zal wel meer inzicht kunnen geven over hoe ze dat doen.
Het was voor mij een hele verrassing dat wat voor mij een debuut was meteen zo aansloeg in het buitenland.

Is er verschil in oplage **tussen Nederlandse en anderstalige edities?**
Wat deel twee betreft is het per land lager dan Nederland. Van deel drie weet ik niet hoe dat gaat worden.
Een uitzondering is Noorwegen. Ik moet er wel bij zeggen dat de Noorse versie een soort ECI-uitgave is. Omdat het land zo uitgestrekt is kopen die Noren hun boeken

CERITA: PATTY KLEIN. LUKISAN: ROBERT VAN DER KROFT.
SJORS & SJIMMIE
menang sayembara
HOREE! SJIMMIE MEMENANGKAN HADIAH TOUR KE HAWA..!
TOUR BUAT DUA ORANG. SIAPA KAU AJAK?
O?!
DARI DULU AKU MEMANG SENANG PADAMU, SJIMMIE. KAU KAWAN YANG SIMPATIK.
BERITA TERSIAR KE-MANA2.
"ENGAR BELUM? SJIMMIE ME-MENANGKAN TOUR KE HAWAII UTK. 2 ORANG!
AKU BAWA JA-JANAN UNTUKMU SJIMMIE!

via boekenclubs. Die hebben dan een gegarandeerde afzet. Die uitgever drukte er 15.000, terwijl de Nederlandse oplage 14.000 was.
Spanje was 10.000, Portugal 3.000, Duitsland 7.000, Denemarken 5.500 en Frankrijk 8.000. Van de Finse uitgave weet ik het nog niet.

Wordt de strip in al die landen voorgepubliceerd?
Daar heb ik niet veel kijk op. Ik krijg niet van elke voorpublikatie een bewijsexemplaar. Misschien weet de uitgever dat.
Ik weet wel dat deel 1 van *January Jones* in een krant in Kopenhagen is voorgepubliceerd in kleur. Het zag er leuk uit. Ooit heb ik een pagina als bewijsje gehad.
Dat verhaal is ook verschenen in een Baskisch kindertijdschrift, een soort Taptoe.

Gerrit de Jager: In Duitsland verschijnt *De familie Doorzon* onder de naam *Dekker*. Doorzon was niet te vertalen, dus maakten ze er Dekker van. Het is een voortvloeisel uit de tijd dat ik nog bij **Van Wulften** zat. De Duitse uitgever heeft geld overgemaakt naar Van Wulften toen ik daar allang weg was; ze hebben het nooit teruggekregen. Het was een beetje zielig, want het is een hele kleine uitgeverij. We zijn toen toch met hen doorgegaan. Ze zijn nu bij het zevende album.
Roel en zijn beestenboel verschijnt via Dupuis ook in Frankrijk, Zwitserland en Canada; het Franse taalgebied dus eigenlijk. Daar heet het *Aristote et ses Potes*; ze zijn bij het zesde album.
Die strip schijnt ook in Praag in een krant te staan. Ik krijg er Tsjechische Sjurpjes of Zlotties voor, dat stelt geen hol voor.
Het is niet zo dat Big Balloon niets voor mij doet hoor; via hen is Doorzon wel eens verschenen in Scandinavië. Het is alleen zo dat toen ik bij Van Wulften weg ging wij het zelf zijn gaan doen. Het is van oudsher zo gegaan. De contacten met buitenlandse uitgevers waren door ons gelegd. Het liep allemaal heel makkelijk dus er hoefde niemand tussen te komen. Maar het is niet zo dat als Big Balloon iets in het buitenland kan regelen ik ga roepen: 'Hoho, dat mag niet!' Ik zeg wel dat ik alles zelf regel, maar ik besteed er helemaal geen tijd aan. Ik ga niet in Frankfurt met werk lopen leuren. Daar heb ik geen tijd voor. Ik zou me ook rot schrikken als er iets uit kwam, want dan zou ik er tijd in moeten steken. Misschien later.

Hanco Kolk: *Meccano* wordt binnenkort in Duitsland en Frankrijk uitgebracht. *Mannetje en Mannetje* is in Duitsland en Engeland geweest. Dat is het, een bescheiden score.

Gilles de Geus **niet?**
Nee, dat is te Nederlands.

Hoe kwam Meccano **in het buitenland?**
Dat is via Arboris gegaan. Zelf heb ik daar niets aan gedaan, dat ging vanzelf. Zelf de boer op, om door te verkopen, dat doen we niet meer. Daar gaat een heleboel tijd in zitten en het rendement is nihil. Zeker in Spanje; dan moet je je geld gaan ophalen en krijg je een ongedekte cheque mee. Daar heb je niets aan.
Bovendien, het is zoveel rompslomp, daar heb ik geen zin in.

Robert van der Kroft: *Sjors en Sjimmie* wordt gepubliceerd in het Journal de Mickey en heeft wel eens in een Indonesisch tijdschrift gestaan. Dat is het enige buitenlandse dat Sjors en Sjimmie ooit gedaan heeft, zover ik weet. Er bestaat geen anderstalig album.
Dat is ook de reden dat wij *Claire* zijn gaan tekenen. We vonden dat Big Balloon – of eigenlijk het toenmalige Oberon – te weinig deed aan buitenlandse doorverkoop. We zijn naar de eerste de beste uitgeverij over de grens gegaan, T.U.M. in Antwerpen. De eerste redactie, waar we binnen stapten, was die van Flair. Het blad verschijnt ook in Wallonië en Noord-Frankrijk. We geven de albums zelf uit en publiceren ook Franstalige albums.
De Nederlandstalige albums verschijnen in een oplage van dertigduizend exemplaren. De oplage van de Franstalige Claire-albums is nog erg laag, tussen de vijf- en tienduizend. Ze worden alleen verkocht waar de Flair verschijnt: in Wallonië en Noord-Frankrijk. Wat overblijft wordt gedistribueerd in Zwitserland. Als er daar nog iets overblijft wordt het restant uitgezet in Canada.

Bezoeken jullie ook boekenbeurzen?
Dat zijn we wel van plan. We hebben een paar pagina's laten vertalen in het Engels en Duits, zodat we kunnen laten zien hoe het er in andere talen uit ziet. Als het lukt om de strip in Duitsland of Engeland in een blad te

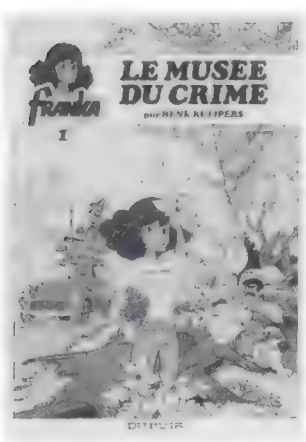

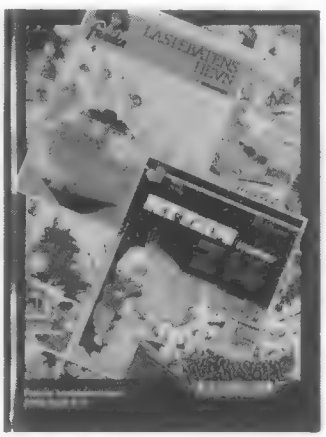

krijgen, willen we die albums ook zelf uitgeven.
Albums uitgeven is heel leuk, extra spannend. Je stopt er bergen geld in, maar na een jaar of twee komt het allemaal weer terug.

Andrea Kruis:
En, al een buitenlandse editie van Vijftien-en-een-Wij**?**
Nee, niks hoor. Ik mag al blij zijn als het hier gaat.

Jan Kruis: De buitenlandse *Jan, Jans en de kinderen* bestaat wel, maar het leidt nauwelijks een leven. Onlangs zijn er drie Franstalige hardcovers verschenen bij Lombard (*Jean, Jeanne et les enfants*), maar dat hield plotseling op te bestaan. Niet echt een succesverhaal. Allemaal heel marginaal. Het lijkt me niet de moeite daarover te schrijven.

Waaraan zou het kunnen liggen, dat de serie niet aanslaat in het buitenland?
Tja, ik weet het niet. We zijn er nog wel constant mee bezig. Er zijn alle mogelijke vertalingen. We hebben een Zweedse, een Deense, drie Duitse en drie Franse titels, en dat loopt. Kijk, wij vergelijken alles met de Nederlandse toestanden en dan zeg je: 'Het is marginaal'. Ik vind het de moeite niet waard: vijf-, zesduizend albums. De Nederlandse oplage is, geloof ik, 150.000.

Henk Kuijpers: *Franka* wordt in het buitenland verkocht, maar dat loopt via de syndication-afdeling van Big Balloon.

Hé, in het geruchtencircuit hoorde ik dat u zelf allerlei beurzen afloopt.
Nee, dat heeft helemaal geen zin. Het is wel leuk, maar het kost veel geld en de uitgever is daar toch ook al.

Hoe loopt Franka **in het buitenland?**
Goed. Zweden, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Spanje en Portugal. Maar ik concentreer me op de Nederlandse markt.

Gerard Leever: Het eerste album van *Het Felix Flux Museum* is verkocht aan Noorwegen en Finland. In Indonesië verschijnt het in een blad. Het tweede album is nu al aan Noorwegen verkocht. De uitgever heeft er mee lopen leuren, zelf heb ik er niets voor hoeven doen. Leuk om te zien en in de kast te hebben staan.

Martin Lodewijk: *Storm, Agent 327, Johnny Goodbye, Zetari, January Jones* ... Vrijwel alles van mij is vertaald. In het Frans, Duits, Engels, Spaans, Fins, Noors, Zweeds, Deens, Maleis, Grieks ...

Ook Agent 327**? Het lijkt zo'n typisch Nederlandse strip.**
Alleen in Frankrijk niet. Daar willen ze 'm niet hebben. Maar in Duitsland loopt ie goed. De startoplage is 10.000 per keer. Hij is al eens herdrukt.

Minck Oosterveer: Ik werk voor Dynamo aan een album van *Jack Pott*, maar of dat ook in het buitenland wordt uitgegeven, dat weet ik niet.

Is Claudia Brücken **wel eens over de grens actief geweest?**
Claudia Brücken kunnen we wel vergeten. (Maar verschijnt bij Lombard wel in het Frans. Red.)

Loopt de strip niet in het buitenland?
Dat wel, maar alle Nederlandse tekenaars kunnen oprotten bij Lombard. Dat houdt een beetje op. Met Lombard is het afgelopen. Het vierde deel van *Claudia Brücken* was bijna af toen Lombard alle Nederlanders eruit gooide. Het moet nog betaald worden. Het heeft waarschijnlijk met de Ampèregroep te maken. Het is opeens allemaal anti-Nederlands daar.
Ik kan het ook niet helpen dat ik een Nederlander ben (Zie ook commentaar Uitgeverij Dynamo. Red.).

Aloys Oosterwijk: Afgelopen jaar heb ik in Kortrijk wat Franse uitgevers gesproken. Van alle kanten werd me aangeraden niet met hen in zee te gaan. Volgens Belgische tekenaars waren ze niet te vertrouwen. Ik ben teruggegaan naar Arboris en probeer *Cor Morelli* nu via hen uitgegeven te krijgen. Daar zeiden ze: 'Je kunt wel in Frankrijk publiceren, maar dan moet er meer "sex, violence en basic instinct" in. En liefst moet het science fiction zijn.'

Cor Morelli **zo ingrijpend verbouwen lijkt me moeilijk ...**
Moeilijk? Dat doe ik natuurlijk niet! Nee, dat verhaal was snel afgelopen.
Het enige contact dat ik ooit met een buitenlandse uitgever had was twee en een half jaar geleden. Voor een Spaans blad heb ik een geile strip gemaakt. Maar die is nog steeds niet betaald. Het was voor *Totem et Comix*, acht pagina's met blote vrouwen en zo. Ze zouden $800 betalen. Misschien dat ze, nu de dollar niets meer waard is, gaan betalen ...
Oppassen voor Spanjaarden dus!

Willem Ritstier: Zover ik weet niet, nee. Alleen strips die ik geschreven heb: *Soeperman* en *Claudia Brücken*.

Peter de Smet: Van *De Generaal* zijn drie albums in het Duits verschenen en er is geloof ik ook nog wel eens wat in Denemarken gebeurd. *Viva Zapapa* is in het Frans verschenen – ik geloof dat ze zelfs nog drie exemplaren in Zwitserland hebben verkocht.

Van De Generaal **heb ik wel eens een Franse editie gezien.**
Inderdaad! Er is één bar slecht vertaald album in het Frans verschenen, maar dat is jaren en jaren terug. Dat is pre-historie, dat was ik alweer vergeten.

Waren ze succesvol**, die anderstalige edities?**
Als ik de oplagecijfers bekijk moet ik zeggen: 'Nee', het was geen succes. Het loopt allemaal niet zo best. Het is de algemene malaise

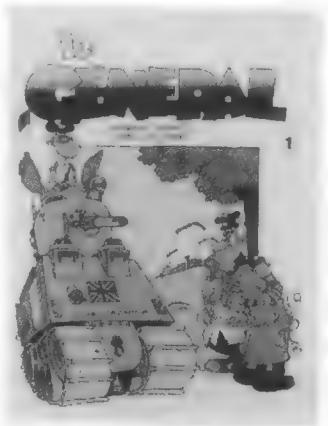

Jones & Jones BY PETER DE WIT & HANCO KOLK

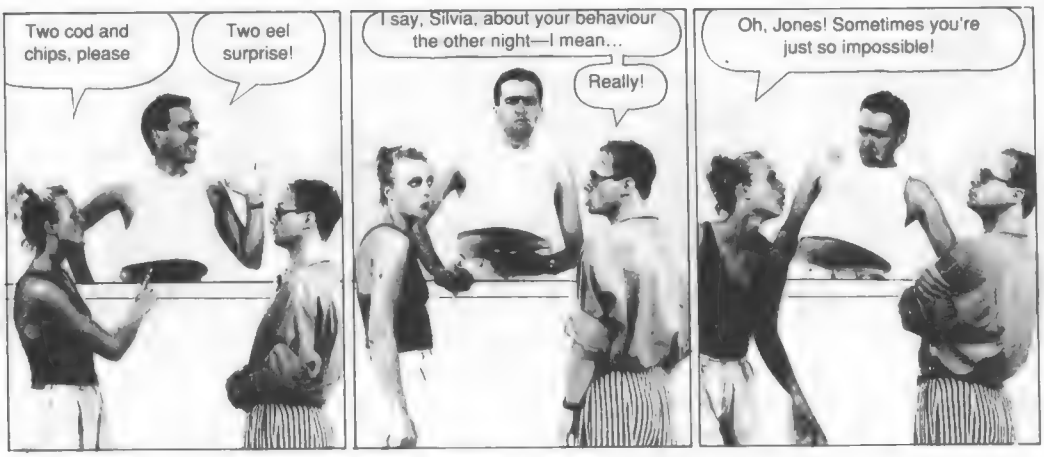
Two cod and chips, please
Two eel surprise!
I say, Silvia, about your behaviour the other night—I mean...
Really!
Oh, Jones! Sometimes you're just so impossible!

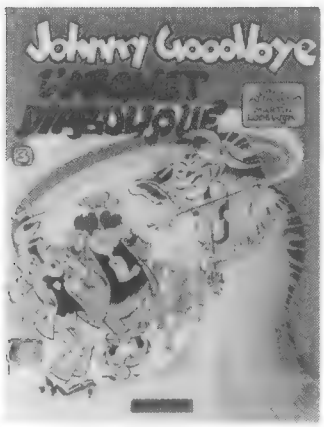

in de strip; niet alleen mijn strip, maar ook die van collega's.
Het is natuurlijk wel zo; *De Generaal* heeft in Duitsland geen voorpublikatie gehad, dus mensen kennen het niet. Dat is een handicap voor de oplage.

Lopen alle contacten **met buitenlandse geïnteresseerden via de uitgeverij?**
Ja, in principe geef je een optie aan de uitgever. Die verkoopt dan jouw strip ... of niet.
Mijn strips zijn heel taalgevoelig. Ik weet bijvoorbeeld dat de Franse vertaling van Zapapa heel saai is. Dan haal je toch een wezenlijk element uit de strip.
Sommige begrippen zijn ook niet te vertalen. Dan moet je een vreselijk creatieve vertaler hebben, die echt gaat herschrijven. En dan nog heb ik het probleem dat ik dat niet kan beoordelen.

Dan zou je een taal zo goed moeten kunnen spreken dat je de vertaling net zo goed zelf zou kunnen maken.
Eigenlijk wel.

Paul Teng: *Sint Vladimir* is in het Russisch verschenen. Die strip is uitgekomen bij Lombard, dat deel uitmaakt van Média Participation – een overkoepelende organisatie van uitgevers van (met name religieuze) kinderboeken. Die groep had tentoonstellingen in de bibliotheken van Leningrad en Moskou. Ter gelegenheid van die tentoonstelling hebben ze *Sint Vladimir* vertaald in het Russisch. Er is een beperkte oplage van gemaakt, een paar duizend exemplaren. Het schijnt wel een succes te zijn geweest.
Dit was een zwart-wit uitgave, die snel in elkaar is gezet, maar er was ook sprake van dat er nog een kleureneditie van zou komen. Dat is echter op de lange baan geschoven.
Verder is er alleen een Franse editie verschenen, in een oplage van zo'n 7.500 exemplaren; van de Nederlandse editie zijn ± 2.500 exemplaren gemaakt.

René Uilenbroek: Van *Soeperman* zijn twee Duitstalige albums verschenen, maar ik geloof dat die uitgeverij inmiddels over de kop is. Sinds deel 2 heb ik niets meer gehoord.

Willem Vleeschouwer: Het laatste dat ik op stripgebied heb gedaan dateert uit 1988, een boekje dat ik zelf heb uitgegeven. Art Moderne, die het distribueerde, vroeg me een vertaling te maken in het Frans. Een vriend van me woont in Frankrijk. Hij is Hollander, maar woont er al zo lang dat ik hem moest uitleggen wat de tekst betekende. 'We gaan een vette baal (Een patatje. Red.) scoren', allemaal van dat soort uitdrukkingen. Ik heb er nooit meer iets van gehoord.

Je bezoekt ook geen boekenbeurzen **om je werk aan de man te brengen?**
Ach joh, ik zou mezelf geen striptekenaar durven noemen, dat zou kapsones zijn. Ik stel helemaal niets voor in dat stripwereldje. Ik kan aardig tekenen, maar dat is wat anders. Toevallig ben ik een paar maanden geleden weer begonnen. Ik vond het zo leuk in Haarlem. Dan vragen van die jochies: 'Wie bent u en wat tekent u?' Toen dacht ik: 'Kom, ik ga weer eens een stripje tekenen!' Dus ik ben inderdaad bezig met een stripverhaal. En als ik geen uitgever vind, geef ik het zelf wel weer uit.

Dick Vlottes:
Zijn er van u ook strips in het buitenland verschenen?
Nee, maar ik ben er wel mee bezig. Ik werk al drie jaar aan een album. Het wordt een heel luxe album. Volgend jaar verschijnt het bij de Leidse Stripshop, dan krijgt het zijn beslag. Het verhaal speelt zich af in het hedendaagse Egypte, mijn specialiteit.

Zijn er ook plannen voor een anderstalige **editie van dit album?**
Jazeker! Engeland en Duitsland zijn erg Egypte-minded. Welk land eigenlijk niet? Het

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-94 35 62

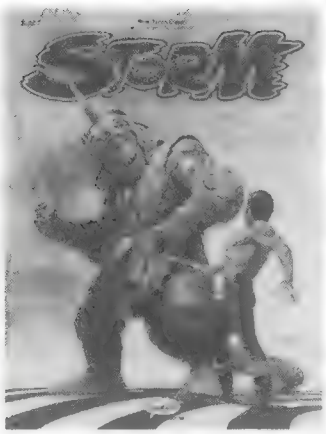

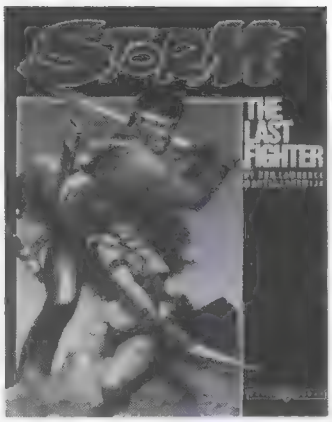

is zo'n uniek thema, ik heb er alle vertrouwen in dat het gaat lopen als een trein.

Peter de Wit: *De familie Fortuin* verscheen in Duitsland en dat was het.

DE UITGEVERS

Pieter van Oudheusden (Uitgeverij Dynamo): Op het ogenblik moet je je daar niet te veel van voorstellen, daar zijn we niet druk mee bezig. Eigenlijk moet je daar **Hans van den Boom** voor hebben. Hij begeeft zich op de Franse markt, ook met Nederlandse titels. Als wij iets zouden doen, dan doen we dat niet zelfstandig maar toch in samenwerking met Hans.

Jullie leggen dus niet zelf contact met buitenlandse uitgevers.
Precies. Hans heeft al die contacten en opereert, onder zijn eigen naam, in drie landen. Dan ben je, ook in de internationale stripwereld, een hele grote meneer aan het worden. Hij kan van series de rechten kopen voor twee of drie landen tegelijk. Dat maakt hem in het buitenland heel interessant.
Daarnaast is hij heel dik met **Erwin Rustemagic**, een (ex-)Joegoslaaf. Hij heeft een rechtenbureau en laat in opdracht strips maken; zijn bekendste strip is *De Torens van Schemerwoude*, van **Hermann**. Hij verkoopt de strips dan internationaal door. Dat is een niet te onderschatten circuit – ook voor Nederlandse tekenaars – om hun werk in het buitenland aan de man te brengen.
Als er iets met *Jack Pott* (Zie **Minck Oosterveer**. Red.) zou gebeuren zou dat toch via Hans gaan. Zelf gaan we geen initiatieven ontplooien. Door alle drukte met de studio hebben we geen tijd om ons hevig in het uitgeverswezen te storten. Dat is een poosje wel het idee geweest, maar de capaciteit is er niet naar. We hebben al voor het reguliere werk zoveel mensen moeten aannemen. Het staat op een heel laag pitje.

Het gaat niet best met Lombard**, hoor ik.**
Toen **Rob Harren** vertrok zijn ze met een aantal tekenaars doorgegaan, maar de enigen die echt internationaal door Lombard vertegenwoordigd zullen worden zijn **Paul Teng** en **Jack Staller**. Het merkwaardige is dat Rob Harren *Jan, Jans en de kinderen* in het Frans heeft geïntroduceerd. Ik weet daar ook te weinig van, maar je moet de mensen maar eens vragen.
Jan Vervoort is ook zo iemand. Big Balloon zou allerlei dingen met Lombard samen gaan doen. Ik geloof dat er ook een album van Vervoort is verschenen, maar daarna niets meer. Het is ook onder een andere naam dan Vervoort verschenen, onder een schuilnaam. Daar moet je Jan maar eens over bellen.

Hans van der Boom (Uitgeverij Arboris):
Sinds een paar jaar geven we ook in Duitsland uit. We treffen nu voorbereidingen om ook een paar dingen in Frankrijk te gaan doen. **Dick Matena** tekent een strip die ook in Frankrijk gaat verschijnen. Wat we verder gaan doen zijn we nog even aan het bekijken. We zijn er heel voorzichtig mee bezig.

Probeer je ook strips door te verkopen naar andere uitgevers, bijvoorbeeld naar Scandinavië?
We proberen het wel maar het aanbod is zo gigantisch groot en de vraag relatief beperkt, dat het maar zelden is gelukt. Het is wel gelukt met *Melior*, van **Jan Vervoort**, maar dat kwam omdat de tekenaar zelf goede contacten had. Dat is in het Frans verschenen.
Het is verschrikkelijk moeilijk. Als je uit Nederland komt zien ze je sowieso al nauwelijks staan. Frankrijk is hèt land natuurlijk. Er komen mensen uit Scandinavië, Spanje, Italië ... allemaal met materiaal. Dan zijn ze toch geneigd om te kiezen voor de bekende Franse jongens. Als kleintje kom je daar moeilijk tussen.

We gaan altijd naar de Buchmesse in Frankfurt en naar Erlangen, de Duitse tegenhanger van de Stripdagen van Breda. Meestal gaan we ook naar Angoulème ... We onderhouden het wel, al is het maar om op de hoogte te blijven met wat je kunt uitgeven in Nederland.

Pieter van Oudheusden **vertelde iets over** *Erwin Rustemagic* **...**
Ja, maar die speelt geen rol voor Nederlandse tekenaars.

Zouden Nederlandse tekenaars hun werk niet via zijn circuit kunnen afzetten in het buitenland?
Ja, maar daar moet je maar net in komen. Dat is niet makkelijk, want zo'n man werkt het liefst met zijn eigen series. Er kan toevallig een Nederlandse tekenaar rondlopen waar hij een fan van is en dat hij zegt: 'Ontwikkel iets voor mij', maar voor het zelfde geld ook niet. **Martin Lodewijk** heeft een strip voor hem geschreven, maar hij is geloof ik de enige Nederlander die iets voor hem heeft gedaan.
Er waren een aantal series die bij Lombard verschenen, maar daar is duchtig het mes in gezet, als ik de geruchten mag geloven.

Je hoort ook dat Lombard verleden tijd is voor Nederlandse tekenaars.
Dat denk ik ook wel, ze zijn nu weer helemaal op Frankrijk georiënteerd. Vroeger was het al zo dat Nederlanders er nauwelijks aan de bak kwamen, dat zal nu wel weer net zo worden.
Het ligt ook wel voor de hand. Ze vinden het lastig als een tekenaar geen Frans spreekt. Hier valt het nog wel mee, maar als bij een gemiddelde uitgever een Fransman komt binnenwaaien, die zijn werk wil verkopen, dan zeggen wij ook: 'Er zijn al zoveel Hollanders die langskomen.' Daar kun je gewoon Nederlandse briefjes aan sturen, waarom zou je je dan inspannen? Zo'n man moet wel geniaal zijn wil hij er nog tussen kunnen komen.

Liesbeth van der Maat (Uitgeverij Big Balloon):
Hoe gaan jullie te werk om strips van een tekenaar in het buitenland te verkopen?
Door een mailing te sturen naar uitgeverijen in diverse landen om ons heen, waarvan we

Stripwinkel Blunder
Oudegracht 203
3511 NH Utrecht
Telefoon/Fax:
030–311461
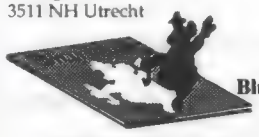
Blunder Bestelhuis
Postbus 14144
3508 SE Utrecht

STRIPSPECIAALZAAK
'OUD & NIEUW'
IN- EN VERKOOP VAN NIEUWE EN TWEEDEHANDS-STRIPS
TEL. 01820-26967
WILHELMINASTRAAT 52, GOUDA
MET EEN NEUS VOOR STRIPS!

denken: 'Die hebben een soortgelijk fonds.' Verder gaan we naar de Buchmesse in Frankfurt en de kinderboekenbeurs in Bologna, in Italië. En van het één komt het ander.

Heb je enig idee van de oplagen **in het buitenland?**
Een goede, maar lastige vraag. De oplage van *Storm* ligt in Duitsland op 12.000 exemplaren, maar in Engeland wordt het bijvoorbeeld helemaal niet uitgegeven. (Aangezien Van der Maat in de tegenwoordige tijd spreekt kunnen we haar geen ongelijk geven, maar bij één van ons staan drie Engelse Storm-albums in de boekenkast: *The deep world* van British European Associated Publishers, *The last fighter* en *The pirates of Pandarve*. De laatste twee zijn uitgegeven door Titan Books in 1987 en 1989. Red.) In Zweden ligt het rond de 5.000 exemplaren. Het is heel afhankelijk van het materiaal en de uitgever.

Welke tekenaars uit jullie fonds zijn heel succesvol **over de grens?**
Meest succesvol is **Don Lawrence**, maar ook **Eric Heuvels** *January Jones* gaat erg goed. *Doorzon*, van **Gerrit de Jager**, gaat. We verkopen veel materiaal uit Tina en Bobo, en van Disney.
Het Felix Flux Museum van **Gerard Leever** en **Kees de Boer** loopt ook redelijk.

Was het succes in het buitenland een belangrijke overweging **bij het uitbrengen van het tweede album van** Felix Flux**?**
Dat speelt wel mee. Of het in dit geval zo was weet ik niet, maar als het een twijfelgeval is en je hebt een uitgever die wil meeproduceren of één aan wie je het zeker kunt verkopen, dan telt dat natuurlijk mee.

Er zijn maar weinig tekenaars die zelf de boer op gaan om hun werk in het buitenland te verkopen.
Voor de auteurs is het veel praktischer om het via ons te doen. Die uitgevers willen duplicaten van films. Wij hebben dat in huis. Als we iemand hebben gevonden die het wil publiceren is het enige dat een tekenaar hoeft te doen 'ja of nee' zeggen, als ik ze bel of ze akkoord gaan.
Voor de rest is het een verdeelsleutel wat betreft de royalties. Die krijgen ze gewoon op hun rekening gestort. Ze hebben er verder geen omkijken naar: ze hoeven niets te archiveren, niet in de gaten te houden of materiaal terug komt. Dat doen wij voor ze. We hebben ook liever dat ze tekenen dan dat ze gaan zitten administreren.

Toch zijn er een paar tekenaars die het allemaal zelf regelen.
Gerrit de Jager bijvoorbeeld, die doet het zelf. Logisch, hij is ook heel zakelijk, maar het is wel één van de weinigen die ik ken. De meesten zijn van die warhoofden met een hoop creatief vermogen, maar laat ze in 's hemelsnaam niet de administratie regelen. De meesten hebben er ook geen zin in.

Bits&Pieces

Rob

Mijn buurman heet Rob. Hij heeft een motorkruisertje in de Vinkeveense Plassen. Natuurlijk heet dat ding de Kapitein Rob. In zijn stuurhut hangt een levensgrote afbeelding van Rob met Skip, de befaamde keeshond. Buurman Rob heeft geen hond. Maar elk weekend keest hij er gewoon zelf op los in het vooronder. Is het geen Willy dan is het wel een Truus, Greta of Marga die samen met Rob het plafond gaat bestuderen. Rob heeft het naar de zin.
Heel anders ging dat in de jaren vijftig. De enige echte Kapitein Rob zwierf in zijn strip maanden over zee. Eenzaam, maar fier. Sterk en doordacht. Gevaren werden getrotseerd, nooit werd er verloren van de natuurelementen. Als er al passagiers aan boord kwamen dan waren het rechtschapen lieden. Slechterikken woonden altijd ergens anders. En als er vrouwen aan boord meegingen kreeg niemand jeuk. Maandenlang niet. Een prachtvent als Rob om je heen, maar niks van dattem dus. Van dattem werd ook nooit besproken. Vrouwen deden de was en hielden verder hun kop.
Hoe ze die was op open zee deden is mij ook een raadsel. Want het bootje was altijd keurig opgeruimd. En om twee maanden lang geen schone onderbroek aan te trekken lijkt me niet erg fris. Er moet dus heel wat overboord gegooid zijn. Olie, waspoeder, vuile onderbroeken, lippenstift, koffierestanten, hondedrollen, noodrantsoenblikken, tampons, sokken en gasflessen. Genoeg om tegenwoordig de schrijver aan te klagen voor ongeveer honderdvijftig milieudelicten. Maar ja, de vorige generatie was nog druk bezig de milieuverpesting te organiseren, dus daar dacht men niet aan.
Zo wil het geval dat Kapitein Rob in zijn strip ooit met twee ondernemende reporters op pad is gegaan. De bloedmooie Marga en Willy. Als mens was je in de jaren vijftig, naar goed calvinistisch gebruik, monogaam en sociaal. Je moest er voor één kiezen, maar dan bleef een ander alleen. Dat deed je niet. Dan maar helemaal niks. Dat vrouwen zelf ook wel eens van dattem zouden willen bestond niet in de mannen-denkwereld. Die daagden Rob heus niet uit. Laat staan dat Marga en Willy met z'n tweeën het vooronder ingingen. En Rob was zo sterk en uit graniet geschapen dat hij het wel een jaartje ophield. Of als 's nachts iedereen sliep en 'Rob over het dek liep omdat de slaap niet wilde komen' zal hij best eens even hebben staan doe het zelven. Maar dat vermeldt de historie niet.
Tegenwoordig hebben we wat meer oog voor dat aspect. En zo kan het gebeuren dat Robert Anker bij uitgever Querido het boek 'De thuiskomst van Kapitein Rob' wil uitgeven. Behalve mijn buurman weet geen hond heden ten dage meer wie Kapitein Rob is, dus lijkt er een nieuwe ster geboren. De hoofdfiguur heet ook Rob en heeft in zijn jeugd de oude stripboekjes gelezen. Als volwassene beleeft hij nu soortgelijke avonturen. Maar ook andere. Zo laat Anker in de twee novellen en één brief zijn nieuwe kapitein Rob onder andere een erotisch avontuur beleven met twee vrouwen tegelijk. Zo lost hij keurig het monogamie- en het jeukprobleem op, terwijl hij toch sociaal blijft. Zijn dames heten Marga en Willy. En daar begint de ellende. Let maar op.
Een boek heeft een omslag. Querido wil daarop een collage aanbrengen waarin de ontwerper twee uitgeknipte figuurtjes uit de oude strip heeft verwerkt. Leuke link naar het verleden maar verder onbelangrijk. Een eerste ontwerp met een integrale afbeelding uit de strip was al door de erven afgekeurd. De erven Kuhn bestaan evenwel uit twee dochters. En die dochters blijken, haha, Marga en Willy te heten. Dat wist Robert Anker van tevoren niet, zegt hij. Dus hebben de twee, inmiddels waarschijnlijk hoogbejaarde dames, een kort geding aangespannen om het boek van Anker uit de handel te halen. En eisen ze een schadevergoeding van 50.000 gulden. Officiële reden: de gewraakte omslag. Maar zeg nu zelf, gelooft u dat? Nee toch. Hier is meer aan de knikker. Het lijkt meer op een goedkope manier om aanvulling op de AOW te verkrijgen. Of is het misschien smartegeld omdat er iets uit het verleden verborgen moet blijven nu Robert Anker de blik op de mogelijkheden heeft verruimd? Waar rook is, is vuur.
Anders reageer je niet met zulke heftige eisen op een onbenullig omslag. En wie op deze wijze de publiciteit zoekt loopt risico's. Hier ligt voer voor minimaal twee onderzoekende, liefst monogame, stripjournalisten.

Ben Bits

Dit is *deel 3* van een reeks besprekingen van auteurs uit het Duitse taalgebied.

11. Harten

Ulf Harten werd in 1954 in Hamburg geboren en publiceerde twintig jaar later zijn eerste cartoon-boek. Das Seegurken-Prinzip *is zijn eerste stripalbum. Een satirische, ietwat 'weirde' science fiction in de sfeer van* National Lampoon *en* Monty Python, *getekend in een up-to-date, kleurrijke undergroundstijl, waarbij de figuren vaak uit het kader van het plaatje in de op elke pagina als achtergrond aanwezige bioscoopzaal stappen, verrijkt met psychedelische effecten. Avontuur, muziek, achtervolgingen, liefde en smerige zaakjes, gekruid in Traffic-Design, zijn de trefwoorden. Een groot deel van de 'acteurs' zijn hond (of anderszins beest)achtige figuren met zwarte bolletjes als neus, zoals in de Disney-strips ... Tamelijk verwarrend en niet echt te volgen.*

- **Das Seegurken-Prinzip 1, Carlsen Verlag, 1989;**
- **Das Seegurken-Prinzip 2, Carlsen Verlag, 1990.**

AMK

Das Seegurkenprinzip 2 van Ulf Harten.

12. Horus

Van **Horus** *is mij slechts één boek bekend: het eerste deel van de SF-serie* Brennan Moore. Der Renegat *verscheen in 1990 bij Splitter Verlag, waaraan het werd verkocht door het actieve Duitse agentschap Becker-Derouet. Brennan Moore oogt aantrekkelijk. Het is een fraai gedrukt hardcoveralbum en het tekenwerk ziet er heel professioneel uit. De stijl van Horus refereert aan* **Colin Wilson** *en verder deed het verhaal mij ook wel wat denken aan* Rael.

Helaas is er nauwelijks door Der Renegat *heen te komen. Het is een ingewikkeld verhaal over een soort guerilla-oorlog op de planeet Mars, waarbij verschillende partijen elkaar naar het leven staan. Voor het mystieke element zorgen de oorspronkelijke martianen. Hoewel het boek is voorzien van een kaart en een lange tekstuitleg, blijft het moeilijk om iedereen uit elkaar te houden en te begrijpen waarom ieder karakter tot zijn/haar handelingen komt.*

Typisch een strip voor uitgeverij Oranje eigenlijk.

- **Brennan Moore 1: Der Renegat, Splitter Verlag, 1990.**

HP

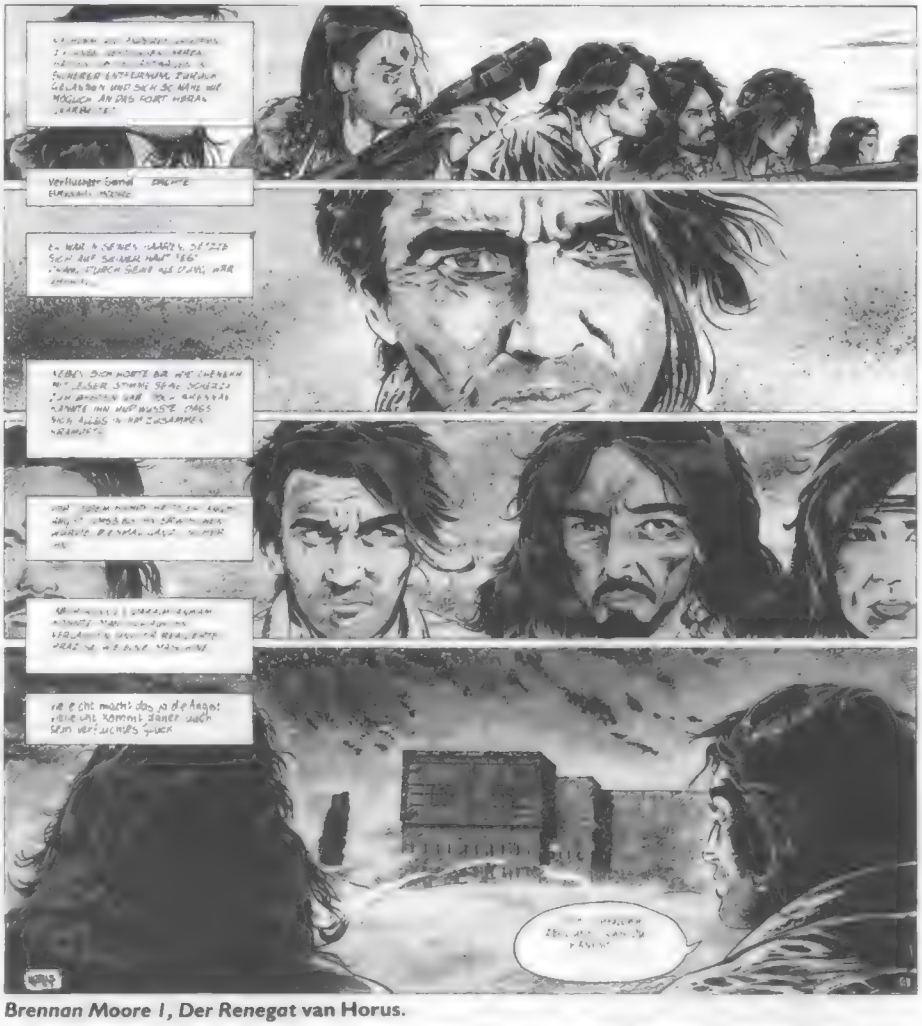

Brennan Moore 1, Der Renegat van Horus.

13. Jazze

Elmer *werd geschreven zonder dat het de bedoeling was dat het als album uitgegeven zou worden. 'Het werd door mij in 1983 als kerstcadeau voor een vriend gemaakt,' legt*

GUTEN MORGEN, ELMER, DU HÄSSLICHER VOGEL.
HEUTE HEISST ES FESCH SEIN. SANDRA KOMMT...
MAN MUSS AN DER SEITE DIESER WUNDERBAREN FRAU...
NICHT UNBEDINGT AUSSEHEN WIE EIN BAUERNLÜMMEL
NOCH DAZU, WENN MAN MOOS HAT, WIE ICH ?
ICH WEISS, WIE MAN ZUM MANN DES TAGES WIRD.
AUCHZ

Elmer, Meat City van Jazze.

Jazze in een soort voorwoord bij het album uit. In 1988/89 verscheen een bewerkte versie van het verhaal in het comic- en satiremagazine Fön-X.
De tekst achterop het album zegt genoeg: 'De linkerarm van de Britse minister-president verdwijnt. Een aanslag van de linksdragers? Zo ja, waarvoor? Zo nee, wat dan? De geheime dienst geeft Elmer opdracht die arm te zoeken. Begeleid Elmer op zijn weg door MEAT CITY en ontrafel met hem dit afgrijselijke geheim.' Het is een persiflage op James Bond-achtige verhalen, met een triviaal soort humor als in Naked Gun. Rip Kirby *heeft een kort gastoptreden, en veel van de grappen zijn op zich al oud en bekend – weet je achteraf als de grap is afgelopen – maar de opbouw van de grap is goed gedaan en het einde daarom toch nog verrassend.*
Ook de zwart/wit tekeningen doen denken aan de goede ouderwetse detective- en actiestrips, maar ondanks de realistische stijl hangen de beelden en het verhaal van absurditeiten aan elkaar.
– **Elmer: Meat City, Comicothek nr. 4, Comic Forum Verlag, 1990.**

AMK

Hitler I, Die Machtergreifung van Friedemann Bedürftig & Dieter Kalenbach.

Hugos Comiczeichenkurs van Hansi Kiefersauer.

14. Kalenbach & Bedürftig

Eén van de meest gedurfde projecten in de Duitse stripgeschiedenis zijn de twee delen Hitler *van* ***Kalenbach*** *en* ***Bedürftig****. De zwarte bladzijden uit de Duitse geschiedenis in stripvorm uit te geven – het medium bij uitstek dat niet au sérieux wordt genomen, dat als aliterair en profaan wordt beschouwd zoals we al zagen, baart opzien. Op tijd voor de boekenbeurs in Frankfurt van 1989 kwamen de* Hitler*-stripboeken uit, een* ***Hitler****-biografie in twee delen.*
Tekenaar ***Dieter Kalenbach*** *werd in 1937 geboren in Düsseldorf. Na zijn opleiding aan de Hamburgse grafische hogeschool werkt hij als grafisch ontwerper en als decor-ontwerper voor theater en tv. Hij heeft de strip* Turi und Tolk *op zijn naam staan.*
Scenarioschrijver ***Friedemann Bedürftig*** *is in 1940 geboren in Breslau. Hij studeerde geschiedenis en germanistiek in Tübingen en werkt als geschiedkundige, journalist en vrije auteur. Hij is onder andere uitgever van* Das Grosse Lexikon des Dritten Reiches.
In het eerste boek wordt een voorwoord van 'Hitler-kenner' ***Erich Kuby*** *(geboren in 1910; was redacteur bij diverse grote Duitse kranten en bij* Stern*) als een soort 'gebruiksaanwijzing' vooruit gestuurd: De 'Comic' Hitler richt zich vooral op de jonge generatie, die moeite heeft met de bestaande, wetenschappelijke, politieke, kortom droge boeken over Hitler en het Derde Rijk. Een educatieve doelstelling dus. Het is ook geen strip in de gebruikelijke stijl, daarvoor is het onderwerp te complex. Je kunt beter spreken van een ongewoon rijk, en met ongebruikelijke middelen geïllustreerde biografie. De auteurs grijpen terug op de stijl van de* Bilderbögen *en* Fliegende Blätter *(in de 19e eeuw overal in Europa verspreide bladen, die in beeld en woord – vaak scherp – commentaar leverden op het politieke gebeuren). Zich bewust van de gevaren, namelijk dat juist de beelden van geweld een onbedoelde fascinatie kunnen uitoefenen op de lezer; of dat een biografie de 'verkeerde vrienden' in de kaart zou kunnen spelen en tot verheerlijking kon leiden, hebben de auteurs toch het project afgerond.*
De boeken zijn prachtig sfeervol getekend – voor zover het onderwerp een dergelijke beschrijving toelaat. (Kleur)potloodtekeningen, elke pagina een aparte tekening bestaand uit elkaar overlappende beelden. Veel rood en donkergrijs, hetgeen al naar gelang dreigend, fanatiek, beangstigend is. De boeken zijn van een gevaarlijke schoonheid, veel Hitler, veel uitgemergelde gezichten (eerst de werkelozen die door Hitler gepaaid werden, later de vervolgde joden). De combinatie van tekst en beeld worden bepaald door de montage (collage-achtig). Er is een aantal tekortkomingen in de twee banden: De waanzin van Hitler komt niet goed uit de verf (citaat uit zijn testament, op één na laatste pagina: 'Ik verplicht de leiding van de natie en haar volgelingen de rassenwetten nauwkeurig te blijven volgen en zich onbarmhartig te blijven verzetten tegen de wereldvergiftigers van alle volkeren: het internationale jodendom'). Je moet het zelf als zodanig beschouwen. Ook de kadaverdiscipline van een heel volk wordt niet echt duidelijk uitgewerkt en besproken. Dat is echter te begrijpen wanneer men de twee banden in het perspectief van een in de BRD spelende discussie plaatst: Was het ontstaan van het Derde Rijk geheel de

schuld van één persoon, Hitler, of was een zelfde ontwikkeling ook denkbaar geweest zonder Hitler, gewoon vanuit de tijd en de problemen, de omstandigheden, de sentimenten. Of is het één niet denkbaar zonder het ander en speelde het op elkaar in. Kuby heeft in die discussie een standpunt ingenomen dat de voorkeur geeft aan de eerste interpretatie, en getuige zijn voorwoord bij de strips zijn die ook daar in te delen. Toch werd de strip over het algemeen positief ontvangen in de BRD.

Mooi komt uit de verf hoe Hitler aan de macht kwam. Valse beloftes, woordbreuk – bij voorbeeld tijdens de onderhandelingen met **Chamberlain** *naar aanleiding van de dreiging Tsjechoslowakije binnen te vallen en Sudetenland te veroveren. Een half jaar later annexeert hij het Tsjechische deel. Alleen jammer, nee kwalijk, dat er geen bronvermelding wordt gegeven bij citaten die in de tekstballonnen staan! Het is niet duidelijk waar al die uitspraken vandaan komen, en je moet een behoorlijke kenner van de geschiedenis van het Derde Rijk zijn om te weten, wat een citaat is, van wie het is, in welke context het hoort; en wat een zuivere, verhaaltechnische 'ballonvulling' is! Hetzelfde geldt voor beeld-citaten – historische affiches en foto's zijn her en der in de tekeningen herkenbaar, maar zonder bronvermelding.*

- **Hitler, Carlsen Verlag,**
  1. Die Machtergreifung, 1989;
  2. Der Völkermörder, 1989.

AMK

15. Kiefersauer

Hansi Kiefersauer *hoort ook bij degenen die in de jaren '70 naar Berlijn zijn getrokken. Kiefersauer werd in 1948 in München geboren en werd één van de tekenaars – naast onder anderen* **Detlef Surry**, **Harald**, **Fuchsi** *en* **Peter Petri** *– die met tekenen voor en over het leven in Berlijn naam maakten. Hij was betrokken bij uitgaven als* Zomix *en* rAd ab! *en publiceerde in* U-Comix. *Zijn grappen zijn politiek en milieubewust en vol van metropolenhumor. Soms cynisch, soms weemoedig, meestal met een rake pen. Voor* **Gerhard Seyfrieds** Das schwarze Imperium *verzorgde hij de inkleuring.*

In Hugos Comiczeichenkurs *wordt op een leuke manier uitgelegd hoe een strip getekend wordt. Hugo en zijn schaduw nemen ons mee op pad door de moeilijke leerschool op weg naar een striptekenaar. In zwart/wit, grappig en met veel gevoel voor plastische woord- en situatiegrappen. Het is allemaal niet vreselijk nieuw, maar ik kan me voorstellen dat menig aankomend striptekenaar ontmoedigd wordt door de relativerende grappen, anderen daarentegen worden juist aangemoedigd door de lichtzinnige toonzetting en het benadrukken van de individuele stijlen. Voor de pure striplezer is het een kijkje in de keuken van de striptekenaar zonder veel pretenties.*

- **Frigobert und Kolawski, Rad ab! Verlag, 1985;**
- **Hugo, der Mann mit dem Schatten, Semmel Verlach, 1987;**
- **Mixed Pickles, Semmel Verlach, 1988;**
- **Hugos Comiczeichenkurs, Alpha Comic Verlag, 1990;**
- **Dr. Bubi Livingstone, Alpha Comic Verlag, 1991.**

AMK

16. Ralf König

Als één van de meest populaire en succesvolle striptekenaars in de BRD wordt op dit moment **Ralf König** *genoemd. Het begon allemaal heel klein. 1981 publiceerde de toen 21-jarige timmerman zijn eerste* Schwulcomix *dat gelijk in de flikkerscene insloeg als een bom. Hij bezocht van toen aan de kunstacademie in Düsseldorf waar hij naar eigen zeggen niets geleerd heeft 'omdat ik al te vastgebakken zat aan die knollenneuzen'. Hij deed theater- en kostuumontwerp want dat had meer te maken met wat hij wilde: verhalen vertellen.*

Hij neemt het hele dagelijkse homoleven met een flinke portie humor op de korrel. Ondertussen zijn de kleine mannetjes met de dikke neuzen ook bij hetero's bekend en geliefd. Hij mag dan wel zeggen dat hij op de kunstacademie niets geleerd heeft, maar daarmee beweert hij een natuurtalent te zijn. Want zijn eenvoudigst getekende knollenneuzenmannetjes staan wel zo op papier zoals ze horen, en met een enkele doorlopende streep laten ze elke emotie zien die Ralf König maar wil – verbazing, afschuw en verschrikking (zie Het killerkondoom *en* Uit het leven gegrepen*), genot (altijd weer), arrogantie en verveeldheid ...*

Ralf König leeft en werkt in Dortmund.

- **Schwul Comix 1, Verlag Rosa Winkel, 1980;**
- **Schwul Comix 2, Verlag Rosa Winkel, 1982;**
- **Macho-Comix 1, Bob Camble, Zweden, 1984;**
- **Schwul Comix 3, Verlag Rosa Winkel, 1985;**
- **Safer Sex Comix 1 t/m 4, Deutsche Aidshilfe, 1985;**
- **Schwul Comix 4, Verlag Rosa Winkel, 1986;**
- **Der bewegte Mann, Rowohlt Verlag, 1987;**
- **Lysistrata, Rowohlt Verlag, 1987;**
- **Safer Sex Comics 5 t/m 8, Deutsche Aidshilfe, 1987;**
- **Kondom des Grauens, Vogel Verlag, 1987;**
  Nederlandse titel: Het killerkondoom, Sherpa, 1991;
- **Pretty Baby, Rowohlt Verlag, 1988;**
- **Safere Zeiten, Vogel Verlag, 1988;**
- **Prall aus dem Leben, Carlsen Verlag, 1989;**
  Nederlandse titel: Uit het leven gegrepen, Sherpa, 1991;
- **Beach Boys, Rowohlt Verlag, 1989;**
- **Zitronenröllchen, Carlsen Verlag, 1990.**

AMK

WORDT VERVOLGD

ICH MUSS SAGEN, DIESES PUTZIGE TIERCHEN VERSTRÖMT EINEN SEHR INTENSIVEN GERUCH?
„GERUCH" IST SCHON AUSGEDRÜCKT. DAS VIEH STINKT WIE DIE PEST! ES HANDELT SICH DABEI UM HORMONELLE DUFTDRÜSEN, UM IM BRASILIANISCHEN URWALD GESCHLECHTSPARTNER ANZULOCKEN.
WIR HABEN FÜR SIE EINEN KLEINEN FILM VORBEREITET, VERENATE ZUSCHAUER, SEHEN WIR UNS DEN DOCH EINMAL AN!
HIER SEHEN WIR SCHON EIN AUSGEWACHSENES PÄRCHEN BEI IHRER LIEBLINGSBESCHÄFTIGUNG, DER SIE WOHL AUCH IHREN NAMEN VERDANKEN, BEIM RAMMELN.
WIE ICH SEHE, IST DAS WEIBCHEN KAUM VOM MÄNNCHEN ZU UNTERSCHEIDEN?!
DAS, WAS WIR DA SEHEN, SIND ZWEI MÄNNCHEN!
ACH!?
DER BRASILIANISCHE RAMMELBÄR HAT SEHR AUSGEPRÄGTE HOMOPHILE NEIGUNGEN, GERADEZU EINMALIG IN DER GESAMTEN TIERWELT.
ES GIBT KEINEN ÄSTHETISCHEREN ANBLICK ALS ZWEI SICH PAARENDE RAMMELBÄR-MÄNNCHEN IN DER BRASILIANISCHEN ABENDSONNE!
AH, UND, ICH MEINE, WO SIND DIE WEIBCHEN?
MOMENT... GLEICH SEHEN WIR EINS...
DA! DAS LINKE IST EIN RAMMELBÄR-WEIBCHEN. RECHTS DANEBEN EIN BESONDERS SCHÖNES EXEMPLAR EINES MÄNNCHENS MIT AUFGEPLUSTERTEM FELL... ES BALZT GRADE.
FISP FISP

Prall aus dem Leben van Ralf König.

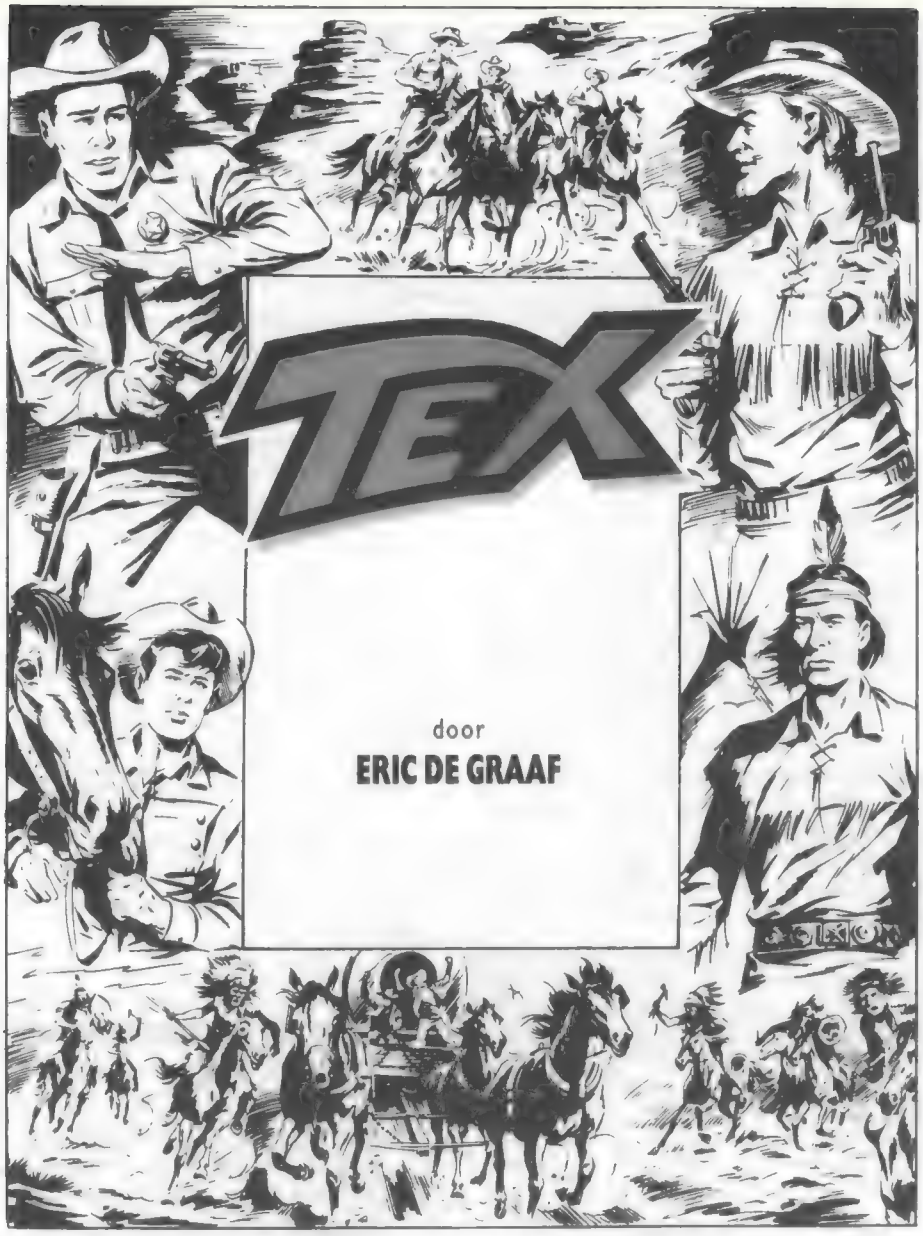

Commercieel gezien is *Tex Willer* de meest succesvolle Italiaanse strip aller tijden. Miljoenen albums zijn over de toonbank gegaan en de serie is in twaalf talen vertaald, waaronder het Nederlands. Toch heeft de strip nergens zo'n bijval geoogst als in het land van oorsprong.

Het eerste deeltje *Il Totem Misterioso* verscheen in 1948 en sloeg in als een bom. Het succes kwam voor de auteurs **Giovanni Luigi Bonelli** en **Aurelio Galleppini** volkomen onverwacht. De strip was oorspronkelijk bedoeld als een opwarmertje voor een nieuwe serie en niemand had durven dromen dat het zo aan zou slaan. Na kort beraad werd besloten om alle aandacht op *Tex* te concentreren, van de geplande reeks zou niets meer worden vernomen. Bonelli en Galleppini kregen geen spijt van hun beslissing. Binnen korte tijd groeide Tex uit tot de meest gelezen Italiaanse strip en dat zou het decennia lang blijven.

In de eerste delen is Tex, hoewel buiten zijn schuld, een outlaw die er niet voor terugdeinst zijn tegenstanders in koelen bloede neer te schieten. De censuur die in het begin van de jaren '50 door hogerhand wordt opgelegd heeft niet alleen tot gevolg dat de dames voortaan decenter gekleed gaan, maar draagt tegelijkertijd bij tot de ontwikkeling van de dan nog tamelijk brute held. Tex treedt toe tot de Texas Rangers en schaart zich dus aan de goede kant van de wet.

In de albums die in deze periode ontstaan, wordt de basis gelegd voor de latere, meer volwassen, avonturen van Tex Willer. Hij trouwt met de Indiaanse Lilith die hem, voordat zij het tijdelijke voor het eeuwige verruilt, een zoon baart. Na de dood van zijn schoonvader wordt Tex opperhoofd van de Navajo-stam en heeft hij het geluk dat een in het reservaat gevonden goudader een rijk man van hem maakt. Bevrijd van alle materiële beslommeringen kan Tex zich gaan wijden aan zijn heilige taak: het beschermen van gerechtigheid en Indianen. Vervolgens wordt er een sprong in de tijd gemaakt. Tex is nu een jonge veertiger die vergezeld wordt door zijn zoon Kit, zijn collega Kit Carson en de Indiaan Tiger Jack. Dit onafscheidelijke viertal zal de strijd aangaan met de misdadigers die het Wilde Westen onveilig maken.

De schurken variëren van simpele revolverhelden, die zonder al te veel moeite worden uitgeschakeld, tot veel gevaarlijker tegenstanders als corrupte politici en perfide zakenlieden. De moraal is dat niemand rijk wordt zonder vuile handen te maken. Dit 'socialistisch' trekje vindt je terug in de portrettering van de bezittende klasse.

Bijna zonder uitzondering zijn het schurken die zich verrijken ten koste van de weerloze massa. Tex is eigenlijk de enige positieve rijkaard. Hij is de uitzondering die de regel bevestigt. Het beeld dat uit de verhalen spreekt is dat van de arme, hardwerkende en eerlijke man die uitgebuit wordt door de machtigen terwijl de wet machteloos toekijkt. Onwillekeurig dringt zich de vergelijking op met het naoorlogse Italië en het

voert misschien niet te ver om de Tex Willer-reeks te zien als een metafoor van de Italiaanse samenleving.

Tex Willer is trouwens een heel Italiaanse held. Hij vertegenwoordigt bij uitstek de deugden en ondeugden die de Italianen zichzelf graag toeschrijven. Tex heeft een anarchoïde instelling en een hevige afkeer van de geïnstitutionaliseerde macht en machtsmisbruik. Hij is macho, paternalistisch en gewelddadig, maar hij komt altijd op voor de armen en onderdrukten. Naast deze kwaliteiten beschikt hij over een onverstoorbaarheid en een cynische humor die sterk doet denken aan de filmhelden van **Sergio Leone**. Natuurlijk is Tex veel gelikter, niet voor niets behoorde **Tom Mix** (samen met regisseur **John Ford**) tot de belangrijkste inspiratiebronnen van scenarist Bonelli. De Ranger heeft geen morele bezwaren tegen het vernielen en het vervolgens in brand steken van saloons omdat de kroegbaas hem niet aanstaat, maar men zal hem nooit ongeschoren of dronken zien. Tex is het produkt van een vooroorlogse mythologie en bovendien sterk beïnvloed door de laat negentiende-eeuwse romantische avonturenromans van **Emilio Salgari**, de schepper van onder meer *Sandokan*. Het hoeft daarom niemand te verbazen dat de Ranger behept is met gedateerde fatsoensnormen die hij overigens selectief toepast.

Wat het Italiaanse karakter van de held betreft is het interessant een citaat van de (film)componist **Ennio Morricone** aan te halen: 'some characters in Leone's films, particularly the heavies, are very Italian even though they may be wearing a Stetson. They have nothing to do with American values. The irony and madness of these characters are typical Italian'. Hetzelfde geldt ook voor Tex Willer. Bonelli heeft duidelijk zijn best gedaan om zijn held Amerikaans over te laten komen (**Gary Cooper** stond model voor de vroege Tex) en hoewel de western-sfeer heel authentiek weergegeven wordt is het boeiend te constateren dat hij zich niet heeft kunnen onttrekken aan de invloeden van zijn eigen cultuur. Naast de eerder genoemde schurken krijgen Tex en zijn makkers herhaaldelijk te maken met duistere krachten. Het Kwaad kruist om de zoveel albums onherroepelijk het pad van de rechtvaardigen die het onderste uit de kan moeten halen om als overwinnaars uit de strijd te komen. Deze albums, die bol staan van Voodoo en zwarte magie zijn zowel bij kinderen als volwassenen zeer geliefd. Het occulte aspect en het optreden van magiërs als Mefisto, zijn zoon Yama en de heks Zhenda, tillen de betreffende albums uit boven de gemiddelde Tex. Het is jammer dat dit niveau niet voortdurend wordt gehaald, maar als men rekening houdt met het verschijningstempo van één boekje per maand is dit niet verwonderlijk. Het werk van scenarist Bonelli is inmiddels grotendeels overgenomen door **Claudio Nizzi**, terwijl tekenaar Galleppini gezelschap heeft gekregen van een groot aantal collega's. Onder de medewerkers zijn de namen te vinden van onder andere **Letteri**, **Ticci**, **Fusco**, **Giolitti** en **Villa**. Eén van de populairste tekenaars, **Erico Nicolò**, is helaas overleden. De enige niet-Italiaan die tot op heden de eer heeft gehad een aflevering te tekenen is de niet onbekende Spaanse tekenaar **Jesus Blasco**.

***Boven*, macho en gewelddadig. *Rechts*, staaltje censuur. *Linksonder*, Gary Cooper stond model voor de vroege Tex. *Onder*, de 'familie Willer'.**

Hoewel het duidelijk studiowerk is staat de reeks op een verrassend hoog peil. Het tekenwerk is meestal goed en de scenario's zijn altijd onderhoudend. De serie behoort tot de pulp met de grote P. Buiten het gegeven dat het artistieke gehalte van de strip niet onderschat mag worden heeft geen enkele strip zo'n impact op de Italiaanse maatschappij gehad als Tex. Tex is in Italië geen gewone stripheld maar een fenomeen. Eén van zijn avonturen is verfilmd en het aantal boeken, artikels en proefschriften die de strip tot onderwerp hebben loopt in de honderden. Een groot deel van de jeugd is met Tex opgegroeid en de serie is door de jaren heen populair gebleven. Elke generatie vult Tex op zijn eigen manier in. Zo was hij tijdens de gepolitiseerde zeventiger jaren een boegbeeld van de communistische jeugd die in de onorthodoxe Ranger een verwante ziel zag. Tegenwoordig wordt daar genuanceerder over gedacht en sommigen noemen hem zelfs een fascist daar hij Indianenstammen die hem niet welgezind zijn decimeert. Iets dat hij overigens al jaren deed zonder dat iemand zich daar ooit druk over maakte. De kwaliteitskrant *La Stampa* wijdde onlangs zelfs een hele pagina aan deze brandende kwestie.

Een verklaring voor de populariteit die Tex ten deel is gevallen, kan worden gezocht in het feit dat Italië jarenlang nauwelijks belangrijke striphelden heeft gehad met uitzondering van *Corto Maltese*, die echter slechts bij een kleine groep bekend was en is. Het grote publiek koos liever massastrips, waaronder onwaarschijnlijk veel westerns zoals *Zagor*, *Il Piccolo Ranger*, *Capitan Mikki* en natuurlijk *Tex*. Pas de laatste jaren is dit veranderd. Jonge talentvolle tekenaars doen van zich spreken en een serie als *Dylan Dog* lijkt de fakkel van de oude Ranger over te nemen.

Na veertig jaar begint zijn succes te tanen, al zijn de verkoopcijfers nog altijd indrukwekkend. De formule vertoont tekenen van metaalmoeheid en het is niet onwaarschijnlijk dat de lezer uitgekeken raakt op een flat-character als Tex. Hoe dan ook, als Tex ooit besluit zijn revolvers aan de wilgen te hangen kan hij dat met een gerust hart doen. Zijn plaats in het Italiaanse culturele erfgoed heeft hij immers al verworven.

VERZAMELAARS JAARBEURS

ZATERDAG 14 EN ZONDAG 15 NOVEMBER 1992
BEIDE DAGEN VAN 10 -17 UUR

In nauwe samenwerking met vele landelijke verenigingen, waaronder de Nederlandse Vereniging "De Verzamelaar", vindt u op vele kilometers tafel de meest uiteenlopende verzamelobjekten, kollekties en nog veel meer.
Zaterdag 14 november gratis taxatie van kunstvoorwerpen, antiek, speelgoed en curiosa door de bekende veilinghouder Jan Pieter Glerum. Zondag 15 november repareert en restaureert de poppendokter Henk Hemkes meegebrachte poppen.
toegangsprijs *f* 12,50 per persoon

14-15/11 '92

Inlichtingen:
Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs
Postbus 8500, 3503 RM UTRECHT
Telefoon 030 - 955 911

JAARBEURS UTRECHT/HOLLAND

Nederlandse Vereniging
De Verzamelaar
OPGERICHT 8 FEBRUARI 1951 - KON. GOEDGEKEURD 7 APRIL 1951

BOB DE MOOR

1925 - 1992

Bob de Moor heeft ons verlaten op 26 augustus 1992. Hij was Voorzitter van de Beheerraad van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal. Onze Voorzitter! Voor de meeste leden van de B.C.B.-ploeg was hij tevens het allereerste contact met een stripauteur. En wat voor een auteur! We hebben allen een oprechte vriend verloren. Het eerstvolgende nummer van Imago zal een ruime bijdrage brengen, zowel aan de auteur als aan de mens. Ze zijn beide onvervangbaar.

Brussel, 27 augustus 1992

Waarde Bob,

Gedurende veertig jaar waren we reisgenoten en een band zoals wij die kenden ontstaat pas na verloop van vele jaren. Het werd mettertijd een zeldzaam voorrecht, waardevol en onvervangbaar.

In de loop van de laatste uren hebben reeds velen hulde gebracht aan je liefde voor het beroep, je vakkennis, je werklust en je bescheidenheid bij het vervullen van je rol als rechterhand van Hergé. Daarover kan ik enkel herhalen wat anderen reeds zeiden en toch zou het nog onvolledig zijn.

Ik verkies terug te denken aan onze diepe vriendschap, onverbrekelijk gekoppeld aan het werk dat we samen ononderbroken en met geestdrift uitvoerden. Ook wanneer we beroepshalve niet langer in dezelfde ruimte werkten bléef die vriendschap, want ze was gegroeid uit onze identieke inschatting van de èchte waarden. We dienden elkaar daarover niet te raadplegen: we waren akkoord!

Ik werkte reeds een drietal jaren in de studio van Hergé toen je je daar kwam vervoegen om door je ondervinding en je talent de taak van 'de Meester' te verlichten, want die begon, na twintig jaar van intensieve produktie, de angst te voelen voor het maagdelijk witte papier ...

De stemming in de studio's van die jaren was erg gemoedelijk en jij en ik, we vervulden samen de taken die Hergé moesten ontlasten. We werkten aan 'vervangmateriaal' voor het weekblad Kuifje. Maar met 'Raket naar de maan' begon voor jou de werkelijke grote inbreng in de avonturen van het èchte Kuifje.

En ook vandaag herinner ik me nog levendig onze talloze grappen en grollen, doordrenkt van humor 'op z'n Brits', sterk beïnvloed door Hergé waarmee we ons zo graag wilden vereenzelvigen.

Gelukkige jaren tijdens dewelke we, zonder het te weten, enkele hoofdstukjes schreven van de Grote Geschiedenis van het Beeldverhaal, met een beetje Chinese inkt en een streepje waterverf ...

Sindsdien kreeg hèt beroep een officiële status met een heuse 'tempel' waarvan je de peetvader was en waarvan je sinds de plechtige opening in 1989 ook Voorzitter bent geweest.

Mijn waarde Bob, altijd was je een ware gentleman en in de loop van de jaren verwierf je daarvan ook de waardigheid. Als man van verdraagzaamheid en eenheid èn als schepper gewaardeerd door al je confraters, ben je altijd onze volmaakte ambassadeur geweest.
Als Voorzitter van ons Belgisch Centrum van het Beeldverhaal ben je niet te vervangen, maar voor mij zul je altijd en bovenal de goedlachse en trouwe vriend blijven die ik nimmer vergeet.

Guy Dessicy
Directeur van het B.C.B.

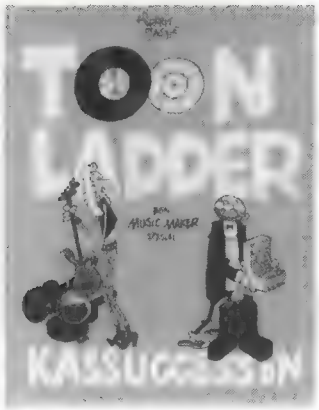

Toon Ladder 2: Kassuccessen

De Jager
Big Balloon 1992
ISBN: 90-542-5003-8
Prijs f 15,90 / Bfr.300
(44 pagina's, kleur, s.k.)

Ter gelegenheid van zijn 15e verjaardag heeft Music Maker besloten om in samenwerking met Big Balloon een album van *Toon Ladder* uit te geven. Dit album bestaat uit een selectie van de gags die **Gerrit de Jager** maandelijks in het muziekblad liet verschijnen.
In deze gags voert De Jager zijn anti-held Toon Ladder ten tonele in de rol van een wat onbeholpen oudere jongere die als platenbons een fortuin wil maken in de 'fast lane' van de popindustrie. De bands die hij de hitlijsten in probeert te stuwen zijn doorgaans echter even beroerd als zijn gevoel voor hippe trends. En passant neemt De Jager de hele muziekwereld op de hak: de snelle jongens in maatpak van de platenmaatschappijen die alleen aan de eigen portemonnee denken, de muzikanten die uitsluitend bestaan bij de gratie van hun imago en muzikaal niets meer in te brengen hebben en het publiek dat alles klakkeloos slikt.
Het resultaat is een veertigtal gags in de sobere maar trefzekere tekenstijl die we van De Jager kennen. In dit album geeft Gerrit de Jager een afgewogen, zeer humoristisch portret van de muziekscene en de mensen die deze bevolken alhoewel de selectie van de gags een wat wisselvallige indruk maakt. Soms is een schaterlach bij de lezer niet te onderdrukken terwijl de volgende plaat niet meer dan een welgemeende glimlach tevoorschijn tovert.
Dit stripboek verschijnt in een gelimiteerde, genummerde en gesigneerde oplage. Het is niet in de winkel te koop maar kan alleen bij de Music Maker Shop besteld worden. Info: Antwoordnummer 700, 6500 WC Nijmegen tel. 080-228316.

TB

***

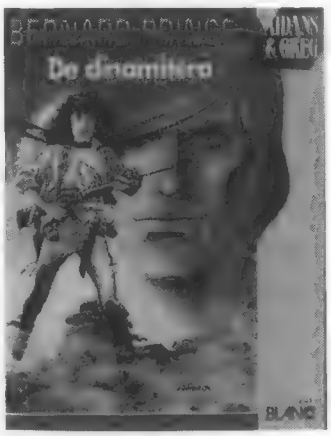

Bernard Prince 16: De dinamitera

Aidans & Greg
Blanco 1992
ISBN 90-73106-15-X
Prijs f 8,95 / Bfr. 179
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Tot dusver werden de avonturen van *Bernard Prince* zo spannend verteld, dat de gelijkenis met een andere beroemde stripreeks niet opviel, maar na het lezen van dit album zullen veel lezers de schellen van de ogen vallen. Die padvinderachtige held met zijn opvallende haardos ... Zijn bebaarde, vloekende drinkebroer van een vriend met de onafscheidelijke kapiteinspet op het hoofd ... Aan wie doen die toch denken?
Hoe dan ook, duidelijk is dat tijdens het schrijven van dit verhaal *Kuifje en de Picaro's* vlak naast **Michel Gregs** schrijfmachine heeft gelegen. De overeenkomsten zijn legio. Ook hier is het decor een Zuidamerikaanse bananenrepubliek, waar een sympathieke groep revolutionairen een doortrapte dictator uit het zadel wil wippen. Ook deze dictator voorziet, dat onze helden een belangrijke rol bij zijn onttroning zullen spelen en bergt ze daarom op in een luxe hotel, waar hij ze in de gaten kan houden met microfoons en verborgen camera's. Net als Kuifje heeft Bernard Prince de apparatuur direct in de gaten. Kuifje gebruikt een radio om niet afgeluisterd te kunnen worden, Bernard een scheerapparaat. Wie daarna Barney Jordan via een monitor een glas whisky in ziet schenken, vraagt zich af of het om Loch Lomond-whisky gaat. Dat is immers het merk, dat Haddock drinkt, wanneer hij door kolonel Esponja's camera wordt begluurd. In *Kuifje en de Picaro's* steken de revolutionairen zich in feestkostuum en maken gebruik van het carnaval om ongemerkt het paleis van de dictator binnen te dringen. Wanneer dezelfde verkleedpartij in *De dinamitera* plaatsvindt, vraag je je af wat hier (behalve plagiaat) de zin van is. Het is op dat ogenblik niet eens carnaval, zodat de dictator direct in de gaten heeft wat er aan de hand is. Evenals de veel grappiger Jansen en Jansens worden daarna Bernard en zijn makkers naar het schavot geleid om daar terecht te worden gesteld. Het zal niemand verbazen, dat ze op het nippertje aan de dood ontsnappen.
Een tweede 'Picaro's' was nog te vergeven geweest, als Greg rond **Hergés** verhaalelementen een spannende plot had gebouwd. Helaas zijn bovengenoemde scènes verreweg de interessantste van het album. Het gegeven waaruit nog iets had kunnen groeien, het weerzien van Barney Jordan met zijn vrouw en dochter, wordt afgeraffeld en had beter achterwege kunnen blijven.
Over de tekeningen kan ik kort zijn. **Edouard Aidans** was al geen **Hermann** en is dat in *De dinamitera* minder dan ooit. Zijn tekenwerk is bloedeloos en geforceerd en kan zelfs niet in de schaduw van Hermanns eerste opvolger **Dany** staan.
Het is spijtig, dat Greg het fatsoen niet heeft gehad om zijn helden op het schavot uit hun lijden te verlossen. Nu moet gevreesd worden voor nieuwe albums in deze reeks. Het zou me niks verbazen als volgend jaar *Bernard Prince en de juwelen van Bianca Castafiore* al uitkwam.

FH

*

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

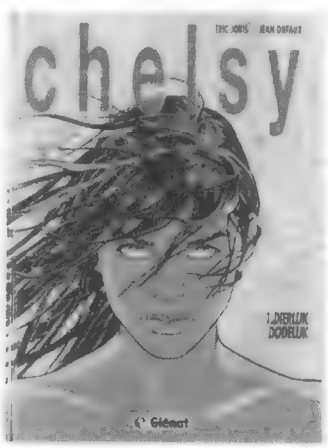

Chelsy 1: Dierlijk Dodelijk
Chelsy 2: Stillevend

Joris & Dufaux
Glénat 1992
ISBN 90-6969-086-1 (deel 1)
ISBN 90-6969-082-0 (deel 2)
Prijs f 16,95 / Bfr.300
(48 pagina's, kleur, h.k.)

Met de term 'Moderne kunst' worden doorgaans verschillende kunststromingen aangeduid die vanaf het begin van deze

eeuw ontstonden na het Impressionisme. Kenmerkend voor deze verder zeer uiteenlopende kunstvormen is onder meer de persoonlijke visie van de kunstenaar op de werkelijkheid (onder andere leidend tot de abstracte kunst) en het vervagen van de grenzen tussen verschillende kunstvormen, zoals schilder- en beeldhouwkunst. Kunstenaars zochten naar hele nieuwe wegen en zo ontwikkelden zich bij voorbeeld de kinetische kunst (bewegingskunst), body-art, Nouveau Realisme en happenings (het gebeuren als kunstwerk). Deze laatste stromingen bestaan nog altijd, maar beleefden hun hoogtepunt in de jaren zestig.
(Terzijde: de aandacht die Moderne kunst kreeg van de media leidde ertoe dat het voor kunstenaars vrijwel onmogelijk werd zich nog bezig te houden met zaken als portret- en landschapsschilderen. Dit verklaart misschien waarom juist de jaren zestig en zeventig zoveel goede striptekenaars hebben voortgebracht. Dezelfde tekenaars die zich – nu het tij wat keert – steeds meer bezig houden met andere kunstvormen dan het stripverhaal).
Ik heb hierboven enkele kunststromingen genoemd die een rol

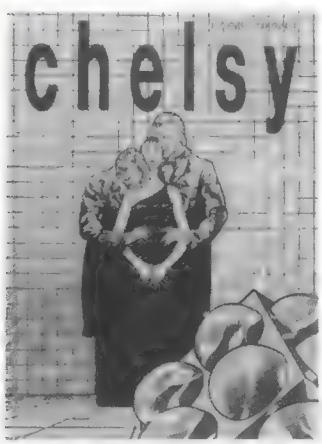

spelen in de eerste twee delen van *Chelsy*, te weten *Dierlijk Dodelijk* en *Stillevend*. Een exacte tijdsaanduiding wordt niet gegeven, maar uit het verhaal blijkt dat **André Malraux** in de tijd dat het zich afspeelt minister van Cultuur is in Frankrijk, dus dit moet tussen 1960 en 1969 zijn.
Het personage De Guely is gebaseerd op de kunstenaar **Yves Klein**, die in 1962 overleed en in de paar jaren voor zijn dood alleen met de kleur blauw werkte en naakte vrouwenlichamen beschilderde. De thriller speelt zich dus tussen 1959 en 1962 af in de Parijse kunstwereld.

Het verhaal vangt aan wanneer eerst de kunstenaar Gubbio en daarna zijn vriendin Loreline op bizarre wijze om het leven komen, vermoord door de kunstobjecten van Gubbio. Loreline was een mannequin die poseerde voor Gubbio. Zij deelde een kamer met Chelsy, een meisje van rijke komaf dat zich tot ongenoegen van haar vader amuseert in kunstkringen. De politie stelt een onderzoek in. Chelsy gaat echter zelf ook op zoek naar de moordenaar van haar vriendin en komt zo in contact met een aantal kleurrijke personages, zoals de kunstcriticus Daumier en De Guely. Deze De Guely verzoekt Chelsy om voor hem te poseren, maar voordat het zover kan komen vindt hij de dood. Chelsy raakt steeds meer betrokken bij een bizarre reeks moorden.
Chelsy's nachtmerrie is aan het einde van deel 1 nog maar begonnen. In deel 2 – *Stillevend* – zullen nieuwe slachtoffers vallen. *Stillevend* begint met een prachtige, bizarre begrafenisscène van De Guely en in deze scène is op een knappe manier van kleur gebruik gemaakt. De politie slaagt erin om in *Stillevend* de moordenaar van een kunstenaar (een man waarmee Chelsy op dat moment een verhouding heeft) op heterdaad te betrappen, maar de vraag is of de pleger van deze misdaad ook de drie eerder vermoorde mensen om het leven heeft gebracht. Is er wel sprake geweest van moord of zijn deze drie het slachtoffer geworden van hun eigen kunst.
Deel 1 en 2 van Chelsy vormen samen een fascinerende strip die door **Eric Joris** levendig in beeld is gebracht en verder prachtig is ingekleurd. Joris en **Jean Dufaux** zijn erin geslaagd een spannende thriller met boeiende personages te maken. In feite is niet Chelsy de hoofdpersoon in dit verhaal, maar is de hoofdrol weggelegd voor De Kunst.

HP

***

UDO HORST

Woensdag 26 augustus jongstleden overleed in Dordrecht op 42-jarige leeftijd Udo Horst, een man die een prominente rol speelde in de Nederlandse stripwereld.

Zijn stripwinkel Sjors is een verzamelpunt voor liefhebbers van alles wat met strips te maken heeft.

Zijn initiatieven op het gebied van strips waren talrijk; onder meer het organiseren van het tweejaarlijkse stripfestival in Dordrecht. Daarnaast bezocht Udo stripfestivals in binnen- en buitenland. Zijn interesse voor een aantal artiesten ging zover dat hij er op af ging; hij zocht ze op en haalde ze naar Dordrecht. Zo legde hij contact met onder anderen Don Lawrence, Frans Piët, Tamino Liberatore en Lorenzo Mattotti. Naar Amerika ging hij om op het eerstkomende stripfestijn in Dordrecht Dave Stevens (Rocketeer) – waar hij een groot fan van was – te kunnen presenteren. Een groot 'Sjors'-kenner was Udo, maar zijn interesse beperkte zich niet uitsluitend tot uitgaven van Sjors (Piët, Voges, Van der Kroft), maar breidde zich uit tot bij voorbeeld Mattotti, Kresse en Lawrence; kortom, zijn kennis van strips was veelzijdig.
Het meest uitzonderlijke was zijn interesse op het gebied van merchandising, uiteenlopend van een papieren servet van Sjors tot een beeld van Ranx Xerox.
Udo was één van de eersten die op de jaarlijkse Strip-3-Daagse een stand 'van formaat' bouwde (nu doet iedereen zijn best).

Udo was een kleurrijk en opgewekt mens, waarmee ik vele avonturen en 'avond'-uren heb beleefd.

Wij zullen het nog vaak over hem hebben.
Ik wens Ineke, Tamara & Dimitri sterkte.

Hansje Joustra

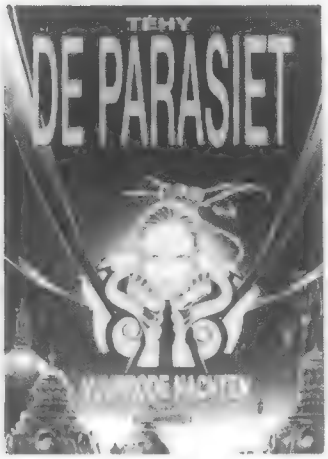

De Parasiet I: Vuurrode nachten

(Collectie Delta 21)
Téhy
Oranje 1991
ISBN 90-6661-110-3 (h.k.)
ISBN 90-6661-111-1
Prijs f 24,95 / Bfr.450 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

De gebeurtenissen in dit in een schematisch realistische stijl getekende stripverhaal spelen zich af op een oude Aarde, beschenen door een stervende zon, zoals in het fantasy/sf-metier zo voortreffelijk neergezet door de auteur **Jack Vance**.
De naar de wel zeer bekende naam V. Eylaan Lawrence luisterende held weet tezamen met een galeiboef – genaamd Fouad Naim – te ontsnappen uit een strafkamp, waar hij gedurende negen lange jaren heeft zitten wegrotten. Deze Lawrence wordt geteisterd door een parasiet, die zijn schouder bedekt en zijn ingewanden aantast.
Een verdorven magiër zou de aangewezen persoon zijn deze held te bevrijden van dit stigma. Echter ook hier blijkt alras, dat in het door de auteur geschapen universum geen ruimte is voor liefdadigheid. Een ervaring rijker, een illusie armer, maar ook een dode magiër op hun levenspad, laat het tweetal achter in de zinderende woestijn. Op naar het volgend adres, een eerste klas genezeres, tevens moeder van een schone dochter, wier hart spoedig zal smelten voor de getormenteerde Lawrence, moet verlossing aanreiken. Voordat de vrouw met haar edelmoedige werk kan aanvangen, wordt dit ernstig verstoord door de komst van de Prins der Dieven, Koning der Schurken en Vlegels, Grote Heer der Streken enzovoorts, enzovoorts, de Emerald Mongolfier, die vele pogingen in het werk stelt om Lawrence en zijn kompaan om slechts hem bekende redenen uit de weg te ruimen. Vernuft redt het duo en opgetogen over zoveel mazzel zetten zij zich op het spoor naar Warzazanne, alwaar de panacee zou moeten worden gevonden. De Emerald dwarsboomt dit nobele streven door onder meer het ontvoeren van de dochter van de genezeres. Door deze daad tracht hij Lawrence en Fouad in zijn macht te krijgen en te vernietigen. Open einde deel 1.
Het zou te ver voeren **Téhy** te beschuldigen een epigoon te zijn van **Philippe Druillet**, maar het is zeker dat hij goed gekeken heeft naar de wijze waarop Druillet zijn stripheld *Lone Sloane* tot leven heeft gewekt. Dit laatste is Téhy in dit eerste deel van *De parasiet* niet gelukt. Zijn personages zijn sjablonen. Dat is des te schrijnender, daar Téhy vooral de tekeningen wil laten spreken en de tekst als middel voor dit doel gebruikt. Daarbij laat hij toch te veel niet gezegd. Dit stripverhaal wekt daardoor de indruk mysterieus en mystiek te zijn, maar dat draagt niet bij tot luciditeit.
Op naar deel 2, wellicht biedt dat meer soelaas.

RB

**

Verhalen uit de Megasteden I: America

MacNeil & Wagner
Arboris 1992
ISBN 90-343-2344-7
Prijs f 9,95 / Bfr.195
(64 pagina's, kleur, s.k.)

Voor degenen die deze grimmige politieman uit de toekomst niet kennen: Judge Dredd verenigt de wetgevende, de rechtelijke en de uitvoerende macht in één functie en handhaaft op bijna fascistoïde wijze de orde in Megastad. Gebrek aan inzet kun je hem daarbij niet verwijten. Vechtende jochies hebben evenzeer zijn persoonlijke aandacht als rebellerende terroristen. In Dredds eigen woorden: '... iedere boef die er ooit geweest is, is als jeugddelinquent begonnen. Daarom moeten we daar beginnen ... vanaf het prilste begin de eerbied voor de wet er bij ze inrammen.' Je kunt je afvragen in hoeverre Dredd en zijn judges daarmee niet zelf voor de misdaad verantwoordelijk zijn, eenmaal volwassen keren de geïntimideerde kinderen zich op gewelddadige wijze tegen hun 'weldoeners'. Om één van die kinderen draait dit album. Het Puerto Ricaanse meisje America, door haar vader naar het land van hoop en vrijheid genoemd, sluit zich aan bij de Democraten, een organisatie die zich tot doel heeft gesteld zoveel mogelijk judges uit de weg te ruimen. Als vier judges het loodje hebben gelegd vindt Dredd het welletjes ...
America's levensverhaal wordt verteld door Bennett Beeny, een muzikale jongen die hopeloos verliefd op haar is. Hij begint zijn relaas met: 'Dit verhaal gaat over liefde.', wat het ergste doet vrezen. Gelukkig blijkt al snel dat het album toch om gewoon ouderwets geweld draait. Kogels slaan diepe kraters in lichamen en dankzij kundig gebruik van de airbrush sproeit het bloed in dichte nevels over de pagina's. Overdaad schaadt, maar het verhaal wordt er nergens vervelend door. Op

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP
Patersstraat 120
2300 Turnhout (B)
Tel.: 014-428829

·c·i·a·
COMIC IMPORT AMSTERDAM
Zeedijk 31a
1012 AP Amsterdam
020-6205878
open di. t/m za.11-18 uur & koopavond

STRIPWINKEL
de Galliër
Beekstraat 58
3800 St. Truiden (B)
Tel. 011-671739
Ook verkoop van originele pagina's

een tamelijk vergezochte ontknoping na blijft het verhaal belangrijker dan de goedkope effecten en hier en daar is zelfs een balloon of kader ingeruimd voor een overweging van America, of een liefdesbetuiging van Beeny. De teksten van **John Wagner** lezen lekker vlot en doen niet zo geforceerd stoer aan als de meeste comicvertalingen. Eenmaal zijn ze zelfs misplaatst melig (zoek het Toonder-citaat). **Colin MacNeil** tekent af en toe de hoofden wat eigenaardig, maar dankzij de full colour-inkleuring is dat zelden storend. Hij kan zich verder bekwamen in het volgende deel, dat volgens de achterflap al in voorbereiding is. Van Dredd zijn we dus nog lang niet af. Of om met de wredelachtbare rechter zelf te spreken: 'Eén verkeerde beweging en ik sta voor je neus.'

FH

***

Met de Familie Doorzon op vakantie 3

De Jager e.a.
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5352-5
Prijs *f* 9,95 / Bfr. 195
(80 pagina's, kleur, s.k.)

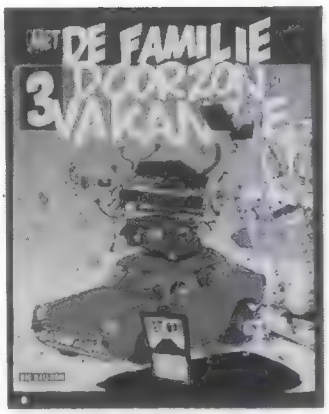

Zoals elke zomer brengt Big Balloon ook dit jaar weer een Doorzon Vakantieboek op de markt, met de bekende mix van **Gerrit de Jager**-strips (*Doorzon, Liefde & Geluk, Toon Ladder, Roel en z'n Beestenboel*), aangevuld door stripkrakers *Heinz* en *Casper & Hobbes*, en diverse niet-striprubrieken.
De strips zijn van het bekende De Jager-kaliber: bijna altijd leuk, zelden onbedaarlijk. Helaas weinig nieuw materiaal. Van Heinz en Casper & Hobbes staat er (altijd) te weinig in, evenals van de fraaie, hypergedetailleerde overzichtsplaten van **Wim Stevenhagen**. De tekstrubrieken bevatten nogal wat flauwiteiten en zijn aan striphebbers vast niet zo besteed. Vooral de traditionele fotoreportage (ditmaal van een bezoek van De Jager aan The Big Apple) ziet er uit als heel veel werk voor heel weinig resultaat. Een goudklompje is wel de herdruk van De Jagers paginastrip uit de WAO-krant over het Syndroom de la Tourette, inclusief een pagina-collage van het stof dat deze strip deed opwaaien. Dank daarvoor. Als we daar nog het traditionele kijkje in de uitgeverskeuken en de première van het snoezige nieuwe paraafje van De Jager aan toevoegen, is het toch nog een leuk pakket geworden.

JL

***

Yin Yang 1: De brieven van Pearl

Schetter
Schetter uitgever 1991
ISBN 90-73995-01-9
Prijs *f* 8,95 / Bfr. 170
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Leest u even mee? Uit de persmededeling: 'De dichter Schetter misleidt ons in een concessieloze wereld waar het kwade en het goede elkaar wederzijds beïnvloeden zodat het ene niet langer van het andere kan onderscheiden worden. De Yin Yang-collectie zal bestaan uit intense stripverhaalromans die dieptegang met amusement combineren. Deze klassieke reeks, geschreven en getekend in de Europese geest, zal zijn stijl opleggen in een rigoureus historische context. Dit is het eerste album van een nieuwe reeks die schittert door het feit dat de traditionele helden niet langer voorrechten genieten zonder daarbij in het andere uiterste te vervallen. *De brieven van Pearl* heeft minder oppervlakkige marginaliteit maar meer originaliteit. Een knappe intrige, een scheut humor en charme ...'
Lezers in Nederland en Vlaanderen: laat ons lachen. **Michel Schetter** (vroeger bij Glénat) heeft een eerste strip uitgebracht via zijn eigen uitgeverij en het is een regelrechte ramp. Met dit album moet de vijftigste verjaardag van de aanval op Pearl Harbour herdacht worden. Maar moest het daarom ook een drama worden? *De brieven aan Pearl* is één lange reeks overgetekende historische foto's en laat dezelfde indruk na als een film die van de verkeerde geluidsband werd voorzien. De vele off-screen-teksten houden geen verband met de tekeningen en zowel de inhoud, taalgebruik en vertaling slaan volstrekt nergens op. Laat ik het over de tekeningen en de kleuren maar niet hebben ...

AL

*

Colby 1: Hoogte min dertig

Blanc-Dumont & Greg
Dargaud 1991
ISBN 90-6793-304-X
Prijs: *f* 8,25 / Bfr. 155
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Succes lijkt al bij voorbaat verzekerd wanneer twee geroutineerde stripmakers een nieuwe stripreeks gaan opzetten. Zeker wanneer het om **Michel Blanc-Dumont** en **Michel Greg** gaat. Blanc-Dumont is vooral bekend als tekenaar van de dromerige western-serie *Jo-*

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 441882

OOM WIM
oude en nieuwe strips
curiosa
originelen
zeefdrukken
REESTRAAT 24 AMSTERDAM
020 - 622 04 02

SNOEK strips
1E VAN SWINDENSTR. 545
TEL. 020 - 6684764 A'DAM
IMPORT
COMICS
POPPETJES
SPELDJES
BEELDEN
POSTERS
PRENTEN
ZEEFDRUKKEN
RESERVEREN
OOK MOGELIJK

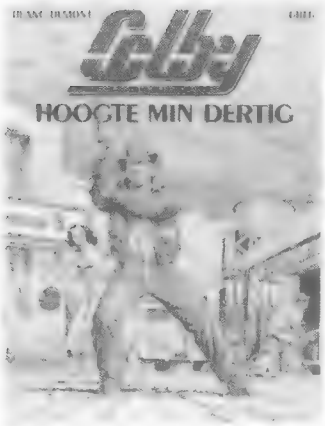

nathan Cartland; Greg is een meester in het vertellen van spannende avonturenverhalen zoals die van *Comanche*, *Bernard Prince* of *Bruno Brazil*. Het resultaat van de samenwerking is hun tot leven geroepen stripheld Colby en zijn eerste album *Hoogte min dertig*.

Het verhaal speelt zich af in december 1945. De Tweede Wereldoorlog is beëindigd en veel militairen wachten op hun demobilisatiepapieren. Colby is kapitein bij de Amerikaanse luchtmacht en krijgt het bericht dat hij af kan zwaaien. Samen met zijn twee vrienden Warsow en Delaney wil Colby een detectivebureau beginnen om met het verdiende geld uiteindelijk een luchtvaartmaatschappij op te richten. De eerste klus voor het drietal komt van de bevelhebber van het regiment, kolonel Masterson. Hij heeft sinds lange tijd niets meer van zijn broer vernomen, een verbeten, maar nog immer onsuccesvolle gouddelver in de Rocky Mountains. De kolonel geeft Colby en zijn vrienden de opdracht de vermiste broer op te sporen.

Colby gaat alvast vooruit en belandt in het gehucht Devil's Junction. Vanaf dat moment ontpopt zich een moderne western. De held gaat op zoek naar de spoorloos verdwenen broer, vindt allerlei onbetrouwbare types op zijn pad en krijgt hulp van een handjevol aanwezige Indianen. Alles blijkt te draaien om een Indiaanse schat die op listige wijze ergens in een onderaards gangenstelsel is verstopt. Als voor Colby de nood aan de man komt, verschijnen zijn twee vrienden als vanzelfsprekend net op tijd om de held uit zijn benarde positie te bevrijden.

Het verhaal leest tamelijk stroef. Greg lijkt zijn inspiratie vooral geput te hebben uit het succes van de *Indiana Jones*-cyclus. Colby, getooid met cowboyhoed en gezegend met een laconieke, onderkoelde persoonlijkheid (altijd handig in noodsituaties), heeft veel weg van deze filmheld. En de zoektocht naar een inheemse schat vol met verraderlijke hindernissen is een bekend, terugkerend thema in dit filmdrieluik. Door dit weinig origineel uitgangspunt blijven verrassingen uit en komt de strip niet echt tot leven. Daarbij is *Hoogte min dertig* een duidelijk eerste album van een nieuwe serie. De lezer maakt kennis met de hoofdrolspelers, maar voelt zich onwennig omdat de verschillende karakters zich nog moeten ontwikkelen. Dit geldt ook voor het tekenwerk. Blanc-Dumont heeft zijn draai nog niet helemaal gevonden en dat is te merken aan de weinig uitgewerkte gezichten.

Hoewel het nog onduidelijk is welke richting de strip uit zal gaan, denk ik dat Colby in de volgende verhalen uitgroeit tot een spannende avonturenserie. Daar moeten ervaren rotten als Greg en Blanc-Dumont toch garant voor kunnen staan.

RS

**

Sarah Spits 6: Het geheim van Atlantis

Wasterlain
Dupuis 1992
ISBN 90-314-1490-5
Prijs f 8,25 / Bfr. 150
(56 pagina's, kleur, s.k.)

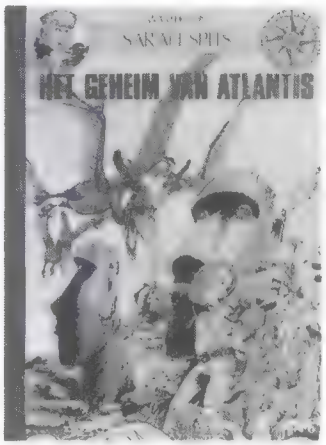

Nadat **Marc Wasterlain** zijn opleiding aan de 'Académie des Beaux-Arts' in Mons vroegtijdig verliet, maakte hij zijn opleiding af in Brussel. Weldra kreeg hij werk bij **Dino Attanasio**, waar hij decors mocht tekenen van *Ton en Tinneke*. Later mocht hij deze strip ook inkten. In 1969 belandde hij in de tekenstudio van **Peyo**, waar hij onder andere meewerkte aan *De Smurfen* en *Steven Sterk*. In 1976 zette Wasterlain zijn eerste eigen strip op papier: *Dokter Zwitser*. In de beginjaren tachtig volgde zijn tweede grote stripreeks, *Sarah Spits*, waaraan hij van tijd tot tijd nog delen toevoegt.

In *Het geheim van Atlantis* zwalkt Sarah met haar 'Spits' over de wereldzeeën, op zoek naar avontuur. Een zekere Hycks heeft haar de opdracht gegeven Isola Diabolum, Duivelseiland, aan te doen. Uiteindelijk komt ze terecht op een geheimzinnig eiland dat veel overeenkomsten vertoond met Paaseiland. Groot is haar verbazing, wanneer blijkt dat hier allerlei dieren voorkomen, die volgens de wetenschap reeds uitgestorven hadden moeten zijn. Intussen is een bende, die het Sarah kwalijk neemt dat zij zich als persfotografe inzet voor de bescherming van gorilla's, haar op het spoor.

Al met al een aardig semi-realistisch stripverhaal, dat hier en daar wat verzandt doordat de scenarist/tekenaar wat al te veel informatie op de lezer wil overbrengen. De relatie Atlantiërs en techniek is al zo oud als de weg naar Rome en met name in stripverhalen meermaals uitgewerkt.

KS

**

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

**** **grote klasse!**
*** **goed**
** **redelijk**
* **slecht**
o **abominabel**

Suske en Wiske: Familiestripboek 7

Diverse auteurs
Standaard 1992
ISBN 90-02-16570-6
Prijs f 12,50 / Bfr. 225
(192 pagina's, kleur, s.k.)

Traditiegetrouw heeft Standaard ook dit jaar een vakantiestripboek uitgebracht. Het boek bevat een kort verhaal van *Suske en Wiske: Pezige Peekaah* (23 pagina's, waardering: **) en verder avonturen van *De Rode Ridder: De rattenkoning* (36 p, w: **), *De familie Klipper: Tintin* (23 p, w: *1/2), *Bessy Natuurkommando: De mijn* (31 p, w: **), *Robert en Bertrand: Het holle huis* (31 p, w: **1/2) en *Kiekeboe: De straf van Tetis* (23 p. w: ***). het geheel is gelardeerd met één-pagina-gags van *Schanulleke* (6 p, w: **1/2) en puzzels.

De manier waarop **Willy Vandersteen**, zelfs na zijn dood, als auteur van Suske en Wiske en De Rode Ridder wordt opgevoerd ergert me mateloos. Wie *heeft* het Suske en Wiske-verhaal *Pezige Peekaah* getekend? Ik vermoed **Eric de Rop**, maar het blijft gissen. Bij het verhaal van De Rode Ridder wordt **Anita Schauwvlieghe**, die de lettering voor haar rekening nam, vermeld. De naam van de auteur, **Karel Biddeloo**(?), is nergens terug te vinden. Belachelijk!

Onbekend – en daarmee potentieel het meest interessant – is De familie Klipper. *Tintin* is van de hand van **Marcel Rouffa**, die we onder andere kennen als co-

auteur van **Erika Raven** bij de serie *Thomas Rindt*. Het verhaal zit leuk in elkaar, maar het tekenwerk is vreselijk grof en oppervlakkig. De inkleuring lijkt – enkele aardige verloopjes ten spijt – in hoog tempo met markers te zijn aangebracht. Jammer, jammer, jammer.

BD

**

De Crypte van de blauwe mist 1: Het verlamde land

(Collectie Delta 12)
Castaza & Durand
Oranje 1991
ISBN 90-6661-118-9 (h.k.)
ISBN 90-6661-119-7
Prijs *f* 24,95 / Bfr.450 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

In veel fantasyromans (en strips) staat de queeste centraal, de zoektocht naar een buitengewoon belangrijk voorwerp. In dit soort verhalen (dat zijn wortels heeft in de Graallegende) maakt de hoofdpersoon er een levenstaak van om dat bijzondere voorwerp te vinden en terug te voeren naar de plaats waar hij vandaan komt. Vaak is een maatschappij (soms zelfs een hele wereld) afhankelijk van het welslagen van de missie van de hoofdpersoon (-personen). Eén van de grootste romans in het fantasy-genre is *In de ban van de ring* en het spreekt vanzelf dat veel latere auteurs de lijnen zijn blijven volgen die **Tolkien** heeft uitgezet.

Hoewel fantasy als stripgenre nog tamelijk jong is, zijn er al volop voorbeelden te vinden van dit graalthema in de strip. Een bekend voorbeeld is *Op zoek naar de tijdvogel* en een interessante variatie op het thema is *Alef-Thau*.

Het voorwerp waar alles om draait in *De crypte van de blauwe mist* is een blauwe stof met gouden glinsteringen en degene die deze stof moet gaan bemachtigen is de jonge Jofer. Jofer leidt een gelukkig leven in het prachtige land Espira totdat een wezen, dat handelt in opdracht van de koning van het jaloerse naburige Sanillvolk, met zijn Fungen, gemene kleine wezentjes, de koude en de plantenroest verspreidt onder de inwoners van Jofers land. Er bestaat, ver van Espira, een blauwe stof met gouden glinsteringen die weer genezing kan brengen wanneer ze wordt uitgestrooid over het land en Jofers landgenoten er hun lichaam mee bedekken. Zo begint Jofers queeste. Onderweg heeft hij een aantal interessante ontmoetingen, maar zijn weg is nog lang.

Castaza heeft een heldere, open tekenstijl die vooral doet denken aan het werk van **Bati**, *Arno* en natuurlijk (één van de vele stijlen van) **Moebius**. Het is opmerkelijk dat, hoewel hij zelf nooit een fantasystrip heeft getekend, Moebius een grote invloed heeft op de stijl waarin een aantal fantasystrips is getekend.

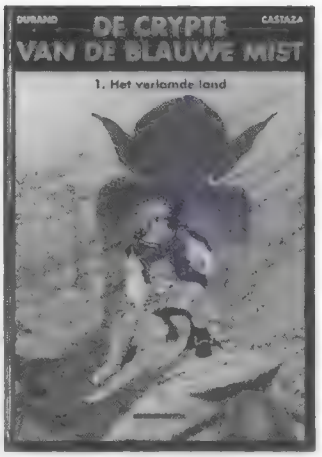

Het verlamde land is het veelbelovende begin van een serie. Belangrijk bij dit soort verhalen is niet zozeer de hoofdlijn van het verhaal, die is eigenlijk al vanaf het begin bekend, maar juist de invulling van de details, de decors, de wezens die het fantasierijk van de auteur in moeten vullen.

HP

**

HÉT STRIPBLAD

STRIPSCHRIFTLEZERS NU F 10,- VOORDEEL

***Hein de Kort, Gerrit de Jager, Henk Kuijpers...* Een béétje stripschapprijswinnaar staat natuurlijk in Hét Stripblad. Als je je nú abonneert, krijg je niet alleen elke twee weken *Sjors en Sjimmie Stripblad* in de bus, maar ook nog eens *f* 10,– korting. Dus niet getreuzeld!**

Ik neem tot wederopzegging een halfjaarabonnement op **Sjors en Sjimmie Stripblad**, en ik betaal het eerste halfjaar slechts *f* 28,35 in plaats van de gebruikelijke *f* 38,35.

Naam _____

Straat _____

Postcode _____ Plaats _____

Telefoon _____ 0052AAA2

Knip de bon uit, of schrijf hem over op een briefkaart en stuur hem naar: Sjors en Sjimmie Stripblad, Postbus 299, 2000 AG Haarlem. Maak nog geen geld over, wacht op de acceptgirokaart.

Bel 023-319423 en je bent sneller dan de bon!

Kuifje in Zuid-Afrika

Opnieuw heeft **Joost Veerkamp** een Kuifje-cover-parodie getekend. Ditmaal is het een illustratie bij een artikel over de spraakmakende journalist **Willem Oltmans** in De Volkskrant van 8 augustus '92. Op de tekening (naar de cover van *Kuifje in Afrika*) figureren Oltmans ('Kuifje op gevorderde leeftijd'), bisschop **Tutu**, **Docters van Leeuwen** van de B.V.D. en Bobby.

RS

In Memoriam Jan Gerhard Toonder

Op 24 augustus jongstleden is de auteur **Jan Gerhard Toonder** op 78-jarige leeftijd overleden. Hij was de twee jaar jongere broer van **Marten Toonder**, maar bereikte nooit zo'n grote bekendheid als de schepper van *Tom Poes en Ollie B. Bommel*. Pas met het boekenweekgeschenk van 1970, *Kasteel in Ierland*, kwam Jan Gerhard Toonder een veel groter publiek onder ogen dan de kleine kring die hem kende.

Zijn schrijverscarrière nam na de tweede wereldoorlog een aanvang. Hij schreef, deels onder de pseudoniemen **Jan Nielsen** en **Gerard Siegel**, vele romans en verhalenbundels, vaak met de zee of Groningen – waar hij opgroeide – op de achtergrond. Toonder maakte van de memoires van zijn vader, de stuurse zeeman met wie hij wèl en zijn broer Marten niet overweg kon, twee prachtige boeken: *Klei en zout water* en *Het meeuwenjong*. Op stripgebied schreef Jan Gerhard Toonder onder andere voor de Toonderstudio's samen met **Phiny Dick** de plot en de tekst van de eerste 27 Panda-verhalen. Ook schreef hij voor Marten 279 afleveringen van de strip **Bram Ibrahim** die werden gepubliceerd in *K.R.O. Gids voor de jeugd – De Kinder-courant* en in 1939 gedeeltelijk werden uitgegeven door Uitgeverij Helmond. Marten en Jan Gerhard publiceerden samen onder het pseudoniem **Ben Ali**.

Tot de rangen van de allerbekendste schrijvers is hij nooit doorgedrongen, maar degenen die zijn werk kenden waren gecharmeerd van zijn geestige en filosofische verteltrant. Door toedoen van zijn uitgever **Geertjan Lubberhuizen** is Jan Gerhard Toonder zelfs een tijdlang als 'president-commissaris' in het schrijverscollectief van De Bezige Bij opgenomen.

Ook in Stripschrift verschenen door de jaren heen diverse bijdragen van zijn hand; de laatste keer in oktober 1990, toen hij stilstond bij de dood van **Phiny Toonder-Dick**. Eén manuscript van hem – waarin hij uitgebreid ingaat op de samenwerking met zijn broer Marten – ligt nog bij ons op de plank en zal op een later tijdstip worden gepubliceerd.

We zullen de plezierige contacten met hem missen.

RS/AvO

Trip de Reiziger

Willem de Ridder, bekend van *Hitweek*, *Aloha* en andere spraakmakende tijdschriften, zwoer ooit geen blad of krant meer te maken. Toch bleef het kriebelen en onlangs was het weer zover. Zijn nieuwste produkt heet *Trip de Reiziger* en is een krant op tabloidformaat over reizen. Het idee kwam van **Paul van Weel**, in het dagelijks leven hoofdredacteur van de Mediakrant. Hij wees De Ridder op de

huidige populariteit van reizen en reisverhalen, zowel bij lezers als bij adverteerders. Opmerkelijk is dat Trip de Reiziger enkel bestaat uit bijdragen van lezers. Een ieder mag zijn of haar reisverhalen opsturen. Dit kan variëren van een verslag van een reis door Tasmanië tot en met een verhaal over een wandeling op de Mookerhei. Het eerste nummer van dit tweemaandelijks blad is door distributeur Aldipress in een oplage van 10.000 verspreid.

RS

Studio Bajo's jaaroverzicht '92

Van *Studio Bajo* is de jaarlijkse uitgave met een overzicht van haar werkzaamheden uitgekomen. De studio bestaat uit **Bart van der Kraan** en **Joop Reichenfeld** en houdt zich zoal bezig met exposities, verhuur van werk aan bedrijven, affiches, vormgeving en illustraties voor projectpublikaties, de strip *Jan Sandaal* in het Brabants Dagblad en strips voor allerhande vakbladen (waaronder een strip voor de Stichting Natuur & Landschapsbeheer Zuid-Holland en één voor NS). Wie geïnteresseerd is in de bezigheden van de studio, kan de brochure gratis en vrijblijvend aanvragen bij: Studio Bajo, Jan Mosmanslaan 17a, 5237 BB 's-Hertogenbosch, 073-429404/429474.

RS

Kuifje in Den Haag

De overeenkomsten tussen stripheld *Kuifje* en een knolbegonia zijn op het eerste gezicht schaars. Beiden zijn niet onbelangrijke exportprodukten van het land van Manneken Pis, maar verder hebben ze weinig gemeen. De populariteit van de knolbegonia laat in Nederland nog te wensen over, in tegenstelling tot die van Kuifje. Dat is jammer en kan zo niet blijven. Daarom heeft de Belgische Nationale Dienst voor de afzet van Land- en tuinbouwprodukten de promotie van de knolbegonia ter hand genomen. En met verve, mag men wel zeggen. Zo'n 300.000 begonia's stonden op 27 augustus jongstleden nog wuivend in de Gentse velden. Eén dag later bevonden ze zich op het Plein in Den Haag. Daar werden ze verwerkt in een immens bloemen mozaïek (35 bij 35 meter), voorstellende 'Kuifje en zijn vrienden'. Dankzij de lange bloeiduur van de begoniabloem was het bloementapijt – een creatie van **Etienne Stautemas**, tuinarchitect te Zottegem – gedurende drie dagen te bewonderen. Daarna werd het opgeruimd, want waar Kuifje de eeuwige jeugd lijkt te hebben, is de schoonheid van de knolbegonia helaas vergankelijk.

SR

Expositie Jacques Laudy

Tot en met 1 november is de tentoonstelling *Jacques Laudy, de laatste der romantiekers* te bezichtigen in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal. Laudy (1907) is momenteel de oudste, nog levende striptekenaar in België. In de jaren twintig ontmoet hij **Jacques Van Melkebeke**, de naoorlogse redacteur van weekblad Kuifje, en **E.P. Jacobs**. Dit drietal blijft hun hele leven lang intensief contact met elkaar houden. In de tweede wereldoorlog maakt Laudy deel uit van de ploeg die de Franse versie van het weekblad Bravo opstart. Hij krijgt de cover van het eerste nummer (19 december 1940) en illustreert bij sprookjes, verhaaltjes en feuilletons. In 1944 tekent Jacques Laudy *Bimelabom*, zijn eerste strip voor Bravo. Bimelabom is een fabel

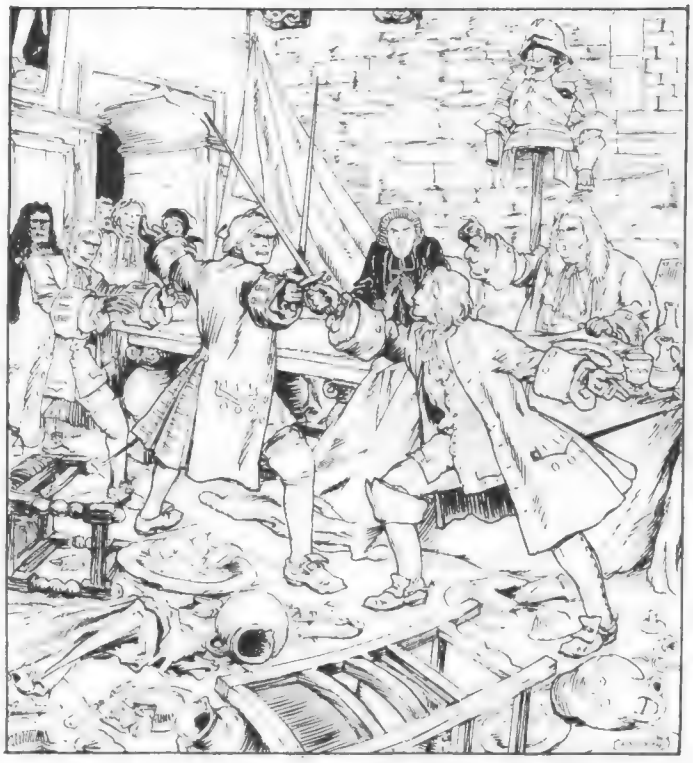

Rob Roy*, naar Walter Scott, een cover van Laudy voor het weekblad *Kuifje

met een licht anti-Duitse ondertoon over een oorlog tussen de dieren van het bos en de heksen met hun aanhangers.

Na de oorlog is Laudy betrokken bij de oprichting van het weekblad Kuifje. Hij tekent tot begin jaren zestig onder meer *De Legende van de vier Aymonskinderen*, *Rob Hoy*, *Hassan en Kadoer* en *David Balfour*. Laudy laat zich graag inspireren door sprookjes, de folklore, de natuur en zijn weerzin tegen elke vorm van autoriteit. Hij is een groot colorist en gebruikt verschillende technieken (aquarel, inkt en potlood) binnen één plaat. Tot zijn grote teleurstelling zijn de eindprodukten echter van erbarmelijke kwaliteit door de goedkope drukprocédés die uitgever Raymond Leblanc gebruikt. Dit beweegt hem ertoe uiteindelijk het stripmedium te verlaten en zich uitsluitend nog aan de schilderkunst te wijden.

Momenteel werkt Laudy aan zijn stripmemoires, een grafische autobiografie waarin de werkelijkheid en de verbeelding door elkaar lopen. Hij verwerkt hierin flarden uit zijn jeugd, stripfiguren, zijn vrienden Van Melkebeke en Jacobs, anekdotes en een paar afrekeningen. Deze synthese van zijn leven verschijnt in het najaar bij uitgeverij Loempia.

Op de expositie zijn onder andere schilderijen, illustraties en originele pagina's uit privé-collecties te zien. Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20 in Brussel, is elke dag open van 10 tot 18 uur, maar gesloten op maandag. Info: (0932) (0)2-2191980.

CD

Strips in eigen beheer

Sinds jaar en dag zijn er stripliefhebbers te vinden die zelf de uitgave van een strip of stripblad op touw zetten. Het leuke van dit soort uitgaven is dat de lezer kennis kan maken met amateurtekenaars die vaak tot aardige dingen in staat zijn.

Posse bij voorbeeld, een non-conformistisch striptijdschrift dat plaats biedt aan experimentele beeldverhalen van nog onbekende striptekenaars. Experimenteel kan zowel het verhaal als de tekenstijl betreffen, als de lezer maar geconfronteerd wordt met 'imPOSSEble' strips. *P.O.S.S.E.* staat dan ook niet voor niets voor Publishers Of Strange Stories in Extremo en is een onderdeel van Stichting 'To the Point'. Posse gaat de strijd aan met de lezer. Het blad wil al zijn lezers verpletteren door in hoog tempo grensvervagende strips te presenteren. Posse wil de geschiedenis ingaan als de 'Frankenstein's van het beeldverhaal.' Het is de bedoeling dat iedere drie maanden een nieuw nummer in steeds een andere vorm wordt uitgebracht. Tot nog toe zijn twee nummers verschenen die er fraai uitzien. Deel 1 is de moeite van het aanschaffen zeker waard. *De avonduren van Fret van Gobbel* is een 'straatonvriendelijke' gagstrip waarin vooral bejaarden, invaliden en kinderen het moeilijk hebben. De strip is ontsproten uit de 'strijdbare' geest van **Cees Koldijk**, zanger van de vroegere krakersband *Uit je Bol* (onder andere *Het paleis moet plat*). Een andere, interessante strip is *Vulcano Baby* van de hand van **Ewan Cameron**, een avontuurlijk kunstenaar uit Australië. In het tweede deel van Posse valt vooral *The Big Bang* op, een verhaal van **Thomas Noordhoek** in een stijl die veel weg heeft van die van **Peter Pontiac**. Posse verschijnt in een oplage van 750 exemplaren waarvan 50 genummerd. Distributie via Het Raadsel. Info: Stichting 'To the Point', Kinkerstraat 20hs, 1053 DV Amsterdam, 020-6162952.

Michel den Hamer kan geen uitgeverij zo gek krijgen zijn strips uit te geven. Vandaar dat hij het zelf heeft gedaan. Alle begin is moeilijk en Den Hamer start dan ook voorzichtig met een proefnummer van zijn blaadje *Yahoo! – Stripblad Vol Onzin*. Bij genoeg belangstelling, zo meldt hij, komt zeker een volgend nummer (naar ik mag aannemen nummer 1). Zoals Den Hamer al zelf in de inleiding vaststelt: '*Yahoo! – Stripblad Vol Onzin* is een blad vol strips vol onzin'. Het proefnummer is te verkrijgen door drie postzegels van *f*0,75 op te sturen naar: Yahoo! Stripblad,

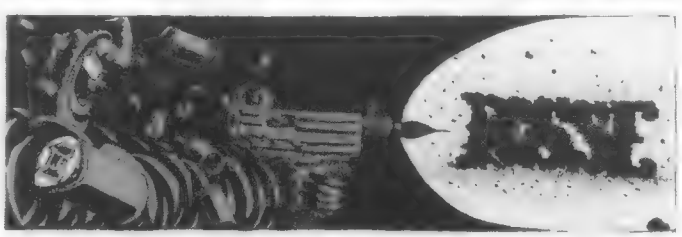

Burgemeester Hoefnagelstraat 45, 4551 HG Sas van Gent. Voor 'onzinnige' reacties: Michel den Hamer, 01158-3076.

RS

Bommel Bode

Sijbrand Buve is al vanaf zijn tiende jaar bezig met de uitgave van de *Bommel Bode*, vakblad voor Bommelogie & Toonderiana. Momenteel verschijnen vier nummer per jaar van dit tijdschrift vol wetenswaardigheden over de Bommelstrips van Toonder. Het dubbelnummer 28/29 van Bommel Bode dat zojuist is verschenen staat boordevol interessante bijzonderheden, zoals de rol van het spoor in de Bommelverhalen, de stamboom

van Ollie B. Bommel en een overzicht van de adel waarmee heer Bommel in aanraking komt. Volgens samensteller Buve weet **Marten Toonder** dit initiatief zeer te waarderen. Voor de Bommelliefhebber is de Bommel Bode dus niet te versmaden. Losse dubbelnummers: *f*8,- / Bfr.160. Een abonnement is mogelijk: *f*12,- / Bfr.240 (nummers 29-32), een jeugdabonnement (tot 18 jaar) is *f*10,- / Bfr.200.

Banknummer: 48.45.31.883. (gironummer ABN/AMRO: 803049, ten name van S.B.A. Buve, inz. Bommel Bode.

Info: Sijbrand Buve, Harlingerstraat 13-15, 8913 CD Leeuwarden, 058-135568.

RS

Het geheim achter 'zw zw zw...'

In het *Gilles de Geus*-verhaal *90-60-90*, dat voorgepubliceerd is in *Sjors en Sjimmie* stripblad en opgenomen in het zesde deel, *Spionage*, voeren **Hanco Kolk** en **Peter de Wit** de bloedmooie agente 90-60-90 op. Zij blijkt uiteindelijk een dubbelspionne in dienst van Alva te zijn. Haar verleidingstechniek doet haast iedere man overstag gaan. In één van de beginplaatjes ontfutselt zij Willem van Oranje belangrijke strategische informatie, door in zijn oor te fluisteren wat zij allemaal met hem van plan is. Helaas is dit gefluister voor de lezer 'onverstaanbaar' afgebeeld als 'zwzw zw zw zwzw zw zw zwzwzw zw.....en zw', terwijl Willem vuurrood kleurt. Dit 'zw zw zw...' loopt als een running gag door de rest van het verhaal. Op de cover van Stripschrift, 25e jaargang, nummer 6, van Hanco Kolk en Peter de Wit komt dit 'zw zw zw...' weer terug. Met uitzondering van een peinzende Peter de Wit staren Gilles, inspecteur Netjes, Cor Daad, Pa Fortuin en Hanco Kolk gebiologeerd naar agente 90-60-90, enkel in staat tot het uitroepen van 'zw'.

In Sjors en Sjimmie stripblad nummer 20 van dit jaar vraagt een lezer zich af van de betekenis is van dit 'zw zw zw...' Wat voor een scabreuze voorstellen heeft agente 90-60-90 in gedachten? Kolk en De Wit leggen dit in een hiervoor speciaal gemaakte tekening uit. Om de lezertjes van Sjors en Sjimmie stripblad toch maar niet het schaamrood op de kaken te jagen en ze van eventuele schandaleuze praktijken af te houden heeft de redactie van dit stripblad de zwarte balk veelvuldig gehanteerd. Gelukkig wist

DE EXPERT:
WEL - ZW BETEKENT NEUKEN, MAAR IN COMBINATIE MET 'N KNIPOOG BETEKENT HET BEFFEN, PIJPEN, TIETNEUKEN MET TEPELKLEMMEN EN ANAAL.
Maar dit je snapt dat dit gewoon bureaurd zou worden waarom heb je maar dan uitgenodigd?

de redactie van Stripschrift de hand te leggen op de niet gekuiste versie die hier te zien is. Hanco Kolk verklaarde overigens dat 'zw zw zw...' vooral staat voor alles wat hij en Peter de Wit de afgelopen jaren er niet bij de redactie van Sjors en Sjimmie Stripblad doorheen konden krijgen.

RS

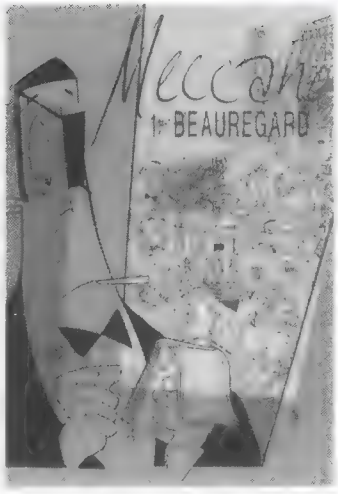

Hanco Kolk op tournee

Om zijn album *Meccano* te promoten zal **Hanco Kolk** in november een heuse tournee door Nederland en Vlaanderen houden. Meccano wordt door *Arboris* uitgegeven. In november verschijnt een Nederlandse en een Duitse versie; in januari '93 de Franse. Tijdens zijn rondreis doet Hanco Kolk een aantal stripzaken aan, waar hij Meccano presenteert en signeert. Ter gelegenheid hiervan is in iedere zaak een kleine expositie te bezichtigen. Hanco Kolk komt langs in: *Professor Ich* (waar de eerste presentatie plaatsvindt) en *Obelix* (Amsterdam), *Modern Papier* (Groningen), *Strip Aap* (Enschede), *De Noorman* (Arnhem), *Eppo* (Eindhoven), *Stripboeken Speciaalzaak* (Sittard), *Strip en Lektuurshop* (Utrecht), *Boekhandel Donner* (Rotterdam), *Haagse Stripshop* (Den Haag), *Het Perron* (Middelburg) en een stripzaak in Brugge (*De Kijkop* of *De Striep*). Vraag uw plaatselijke striphandelaar op welke datum Hanco Kolk exact langskomt.

RS

Stripschap-laureaten

Op 31 augustus maakte Het Stripschap haar jaarprijzen bekend.

De *Stripschapprijs 1992* gaat naar **Hein de Kort** voor zijn gehele oeuvre. Het juryrapport: 'Hein de Kort heeft als stripmaker een eigen wereld gecreëerd, direct herkenbaar door zijn strikt individuele vormen en beelden. Een schokkende wereld, waar alle mensen tegelijkertijd nietig en levensgevaarlijk zijn en waar humor zowel het meest bedreigende wapen als enige ontsnappingsmogelijkheid is. Een eigen wereld, die wij toch herkennen als die van ons. Zijn unieke gezichtspunt op de realiteit omvat ook de minder gezellige kant van de menselijke natuur, wat al snel als cynisme wordt ervaren. De humor waarmee zijn "zedenschetsen" doordrenkt zijn, werkt niet voor iedereen als bevrijdend.

Dat maakt het oeuvre van Hein de Kort tot een blijvende bron van discussie, en zijn publiek zal altijd in twee onverzoenlijke kampen verdeeld zijn.

Ook de vormgeving van zijn ideeën is uniek; hij heeft een eigen beeldtaal ontwikkeld waarvan twee aspecten in het oog springen: enerzijds een tekenstijl die tegelijkertijd "slordig" en verbazend effectief is, en anderzijds een perfect oor voor de spreektaal, waaraan de eveneens unieke manier van lettering nog eens extra kracht verleent. Deze twee aspecten vormen een sluitend geheel en een optimale drager voor deze ideeën.

Uniek maar herkenbaar: dat is het geheim van het succes van Hein de Kort. Zijn werk mag zich, zeker de laatste jaren, in een grote populariteit verheugen. Zijn produktie is enorm, de publikatiekanalen zijn legio en zeer divers; weinigen worden niet regelmatig blootgesteld aan zijn werk, in albums, publieks- en vaktijdschriften, reclame-uitingen en voorlichtingscampagnes. Ook daaruit blijkt dat Hein de Korts wereld die van ons is.'

De *Jaarprijs 1992 voor bijzonder verdiensten* wordt toegekend aan *Uitgeverij Panda*. Het juryrapport: 'Met deze uitgeverij zijn **Hans Matla** en zijn medewerkers er in geslaagd een indrukwekkend initiatief te volbrengen. Ongeveer 15 jaar geleden startte deze uitgeverij de luxe, gebonden serie rond de figuur *Eric de Noorman* van **Hans G. Kresse** op. Doel was het op de markt brengen van de "volmaakte", totale stripboekenserie zowel wat betreft oorspronkelijke tekst als originele tekeningen.

Al vroeg werd duidelijk dat dit initiatief pracht-albums opleverde. Nu, in 1992, kort voor het overlijden van Hans G. Kresse, is deze meesterserie voltooid. Een indrukwekkend volgehouden prestatie daarmee afrondend. Inmiddels is een soortgelijk initiatief rond *Olivier B. Bommel* gestart met een geschatte looptijd van minstens tien jaar.

De aanhouder wint derhalve.'

In de categorie *Album van het jaar 1992 van Nederlandse origine* werden vijf boeken genomineerd:

- *The Black Hawk Line 2: In opstand* (**Staller**);
- *Claire 3: Licht en luchtig* (**Van der Kroft, Van Die** en **Plijnaar**);
- *De Familie Doorzon 16: Door en door Doorzon* (**De Jager**);
- *Gilles de Geus 6: Spionage* (**Kolk** en **De Wit**);
- *Moesashi* (**Van der Meij**).

In de categorie *Album van het jaar 1992 van buitenlandse origine* werden zes boeken genomineerd:

- *Brieven uit de bar 1* (**Stassen** en **Lapière**);

Flitsen

In de laatste maanden van 1992 kunnen we nog heel wat verwachten. Van Van Hamme **bijvoorbeeld. ★ De nieuwe XIII heet** *Voor Maria* **en wordt op dit moment voorgepubliceerd in Sjors en Sjimmie Stripblad èn in Kuifje. ★ Deel 3 van Largo Winch wordt** *O.P.A.* **★ Jeremiah deel 16 gaat waarschijnlijk** *De rode lijn* **heten. ★ Verder komen er nieuwe delen aan van** *De Beverpatrouille, Billy the Cat, Ronnie Hansen, Yoko Tsuno, Natasja, De marsupilami, January Jones* **en** *Corto Maltese* **(Mu). ★ Met spanning kijken wij uit naar** *Koude evenaar*, **de eerste strip van** Bilal **sinds** *Lady in blue*. **Verschijnt in oktober bij Big Balloon/Alpen. ★ Liefhebbers van** Boucq **kunnen een nieuwe strip tegemoet zien die hij maakte met** Jodorowski. **★ Jodorowski werkt overigens op dit moment ook samen met** Otomo, **de auteur van** *Akira*, **aan een strip. ★ Van** Schuiten **en** Peeters **staan op korte termijn twee uitgaven op het programma:** *Taxandria* **(bij Arboris) en** *Brüsel* **(bij Casterman). ★ Eveneens bij Casterman gaat een nieuwe strip verschijnen van** Johan de Moor **en** Steven Desberg: *De koe*. **★ Arboris brengt dit najaar voor het eerst een stripalbum uit in Frankrijk:** *Meccano* **van** Hanco Kolk. **Meccano verschijnt tegelijk ook in een Duitse en een Nederlandse versie. ★** Adamov **is gestopt met** *De wind der goden* **en** *De wateren van Dodemaan*. Gioux **neemt** *De wind der goden* **over. Adamov werkt zelf momenteel aan een nieuwe SF-serie. ★ Nog een overname:** *Edmund Bell* **wordt voortaan getekend door** Duquesnoy. **Hij volgt** René Follet **op. ★ En over Follet gesproken. Vanaf volgend jaar geeft uitgeverij Lefrancq zijn verzameld werk uit, waarschijnlijk (helaas) alleen in de Franse taal. ★ Bij Lefrancq gaat men verder stevig door met het bewerken van romans. ★ Op het programma staan onder meer stripversies van boeken van** Isaac Asimov, Fenimore Cooper (*De laatste der Mohikanen*), Jules Verne **en** Homerus. **★** Makyo **schrijft een ver-**

- *Crumb* (**Crumb**);
- *Een kleine moord* (**Zarate** en **Moore**);
- *Nero 116: De zwarte piraat* (**Sleen**);
- *Sarah Spits 6: Het geheim van Atlantis* (**Wasterlain**);
- *Tom Carbon 2: Koude kunstjes* (**Cromheecke** en **Letzer**).

In de categorie *Jeugdalbum van het jaar 1992* werden eveneens zes boeken genomineerd:

- *Freezer en Albedil 1: Een bijzonder luchtig geval* (**Vervoort**);
- *Kleine Robbe 3: Hee! Wat zullen we nou?* (**Tome** en **Janry**);
- *Nino 2: De prinses van Manhattan* (**Stallaert** en **Leemans**);
- *Pietje Bell* (**Matena**);
- *Pietje en de lamp* (**Peyo**);
- *Yakari 17: En de reuzenslang* (**Derib**).

De Stripschapprijs 1992 wordt uitgereikt tijdens De Stripdagen '92 in Het Turfschip van Breda op zaterdag 17 oktober om 14.00 uur, de Jaarprijs voor bijzondere verdiensten op zondag 18 oktober, eveneens om 14.00 uur. De albums van het jaar worden ook bekend gemaakt op zondag 18 oktober.

AvO

Stapeltje secundair

The Comics Journal 151 en 152.
In nummer 151 onder andere een groot interview met **Drew Friedman**, een overzicht van de beste comicshops in Noord-Amerika, schetsboekpagina's van **Carl Barks** en ... een ingezonden brief van **Anton Hermus**.
Nummer 152 brengt ons een grote serie interviews: zowel **Todd McFarlane**, **Chris Claremont**, **Alan Moore**, **Evan Dorkin** als **David Mazzuchelli** gaan onder het mes.
In beide nummers uiteraard veel albumrecensies en actualiteiten, maar dat spreekt vanzelf.
Info: 7563 Lake City Way N.E., Seattle, WA 98115 U.S.A.

Stripknipsels 1992/4 en 1992/5.
Eindelijk weer twee nieuwe knipselkranten. Het geld is bijna op, vandaar. Als er niet snel nieuwe abonnees bijkomen zal ook dit initiatief helaas afgaan door zijdeur rechts. Schrijf daarom snel een briefje naar onderstaand adres!
Info: Koninginneweg 218, 1975 EL Amsterdam.

ZozoLala 64.
Bevat interviews met **Aloys Oosterwijk**, **Alberto Breccia** en **Marco Venanzi**. Verder uiteraard nieuwtjes, albumrecensies en de wat te populair getoonzette comics-rubriek Snapshots.
Info: St. Antonielaan 13, 6821 GA Arnhem.

AvO

ZOZOLALA
PRINSES OLGA: De gemene leugens over COR MORELLI en mij
Drama in Monaco:
WAANZIN
liefdespaar houdt drugs-orgie op prinselijk jacht

volg op *Het land van Langvergeten*. **Ditmaal wordt het verhaal niet door** Vicomte, **maar door** Herenguel **getekend.** ★ **Makyo gaat daarentegen niet met** Rosinski **samenwerken.** *Le jeu de pourpre* **wordt nu getekend door** Bruno Rocco. ★ **Gaat Rosinski wel samenwerken met** Pratt **(voor Casterman) en met** Dufaux **(voor Glénat)? Gaat hij door met** *Thorgal*? ★ **Flitsen houdt je op de hoogte.** ★ **Weer een nieuwe serie van** Jacques Martin: *Evan*, **getekend door zijn assistent** Raphael, **een verhaal dat zich afspeelt in de tijd van keizerin Sissi.** ★ *Steven Sterk* **komt terug, op papier gezet door (de onbekende)** Closter **en (de zeer bekende)** Walthéry. ★ Chéret **gaat een nieuw verhaal tekenen van** *Michel Brazier*. **Ooit verscheen van deze serie een verhaal in Robbedoes, geschreven door** Charlier. ★ **Opnieuw gaat een stripheld zijn jeugd beleven:** Henri Vernes **bereidt met** Serge Algoed **en** Smit Le Benedict *De jeugd van Bob Morane* **voor. Wie volgt?** ★ **Dit najaar verschijnt een nieuw album van** *Cori* **door** Bob de Moor. **De laatste pagina was nog niet klaar toen De Moor overleed en zal op verzoek van de auteur door zijn zoon Johan worden afgemaakt.** ★ Floc'h **is weer aan het werk. Met** Rivière **bereidt hij voor Dargaud een nieuw avontuur van** *Albany* **voor. Het eerste sinds** *Op zoek naar Sir Malcolm*. ★ Crespin (*Armalite 16*) **is weer aan het werk. Bij Vents d'ouest verschijnt zijn serie** *Troubadour* **en voor Lombard maakt hij** *Villa Toscane*. ★ Servais **heeft een strip gemaakt voor de serie Vrije Vlucht:** *Lova* **verschijnt nog dit jaar.** ★ **Langer moeten we wachten op een strip die** Juillard **en** Giroud **voor dezelfde reeks gaan produceren.** ★ **Van Servais verscheen inmiddels bij Casterman (in het Frans) een herdruk van** *Iriacynthe*. **Voor deze uitgave tekende hij een proloog van twaalf pagina's, ook te vinden in (A Suivre) 168.** ★ **Een andere interessante strip in (A Suivre) is** *Love hotel* **van** Boilet **en** Peeters **(vanaf nummer 173).** ★ **Veelbelovend is** *Trait de Crane* **van** Prado **(vanaf nummer 174).** ★ **In (A Suivre) 174 keerden** *De Woestijnschorpioenen* **terug in een volledig verhaal.** ★ Vladimir Volkoff **en** Paul Teng **gaan opnieuw samenwerken aan een strip:** *Alexandre Newski*. ★ **In de Sullitzerreeks gaan nieuwe delen verschijnen van** *Hannah* (Franz) **en** *Rourke* (Marvano). ★ *Roze Bottel* **komt terug. Dargaud brengt in maart (in ieder geval in de Franse taal) alle oude delen opnieuw uit plus een nieuw verhaal.** ★ Malo Louarn **werkt voor de Duitse uitgeverij Boiselle-Lohmann aan een nieuwe reeks:** *Commissaire Keuye*. ★ Gabrion **komt met een nieuwe (in eigen woorden: sentimentele) strip die** *L'héritaire* **gaat heten.** ★ **Er wordt door** Blanc-Dumont **gewerkt aan een nieuw deel van** *Colby* **en aan een nieuwe Cartland:** *Les repères du diable*. ★ Benn **gaat voor Dargaud een serie maken die zich afspeelt in de jaren dertig in Hollywood.** ★ **Ook** Kraen **gaat een verhaal voor Dargaud maken:** *Le piège*, **een zeevaartstrip die zich afspeelt in de jaren vijftig.** ★ **Deel I van** Henri Filippini's **levenswerk** *Dictionnaire thématique des héros de Bandes Dessinées* **is verschenen:** *Le Western et l'Histoire*. **Voorlopig staan nog vijf andere delen geplanned, uit te geven door Glénat.** ★ Pratt **maakt voor de communistische partij in Italië een strip over** Garibaldi. ★ **Volgend jaar verschijnen de eerste twee delen van** *Yann*, **een nieuwe serie van** Patrice Pellerin. ★ **Van** Franquin **gaat bij Dupuis een boekje verschijnen met zijn handtekeningen.** ★ Andreas **werkt voor Delcourt aan een nieuwe serie die** *Aztèques* **gaat heten.** ★ **Er zijn plannen voor een speelfilm over de** *X-men*. **Regisseur wordt** James Cameron (*Alien*, *Terminator*). ★ **Tekenfilmplannen zijn er met** *Ravian*. ★ *Sofidar* **is de nieuwe naam voor Média Participations. Sofidar heeft vestigingen in Brussel (in het gebouw van Lombard) en in Parijs (in het gebouw van Dargaud). Beide uitgevers schijnen nog altijd zelfstandig te kunnen handelen. Mmmm ...** ★ **Lombard heeft de uitgave van** *Metropoles*, *Kapitein Sabel* **en** *Jordan* **gestaakt. Blijft er nog iets over behalve** *Rik Ringers*, *Dommel* **en** *Thorgal*? ★ **Bij Glénat verschenen in de afgelopen maanden nieuwe delen van** *Timon van de Velden* (Bardet/Klimos), *Den* (Corben) **en** *IJzermasker* (Cothias/Rénier). ★ **Tot de volgende keer!**

Batman / Green Arrow: The Poison tomorrow door Mike Netzer

Batman

Het succes van de film Batman returns verzekert ons de komende tijd van een karrevracht aan nieuwe Batman-strips.

Inmiddels al lang en breed in de winkels is het eerste deel van Batman: Sword of Azrael. De vierdelige miniserie is geschreven door *Dennis O'Neil* en getekend door *Joe Quesada* en *Kevin Nowlan*. En die Nowlan maakt het nou net de moeite waard. Quesada mag dan door velen beschouwd worden als een aankomende ster, Nowlan steelt wat mij betreft de show met zijn minutieuze inktwerk.

Qua raffinement doet het nog met meest aan *Brian Bollands* pennestreken denken.

Een andere interessante Batman-strip is Batman/Green Arrow: The Poison Tomorrow, een 64 pagina's tellende special door wederom O'Neil en getekend door *Michael Netzer* (voorheen Nasser). Het inktwerk is van *Joe Rubinstein*. Netzer is een goede plaatsvervanger voor *Neal Adams* die aanvankelijk deze strip zou tekenen. Netzer tekent ook de Legends of the Dark Knight-annual waarin we de trouwerij van Commissaris Gordon en Sarah Essen (uit Year One) kunnen bewonderen. Vanaf nummer 654 wordt Netzer de vaste tekenaar van Detective Comics.

Bryan Talbot is de tekenaar van het tweedelige verhaal Mask in Legends of the Dark Knight nummer 39 en 40. In dit sfeervol getekende verhaal is Bruce Wayne een pathetische alcoholist wiens alter-ego Batman niet meer dan een delirium is.

Robin I was een succes, Robin II idemdito, dus – surprise, surprise – verschijnt er een Robin III. Succes verzekerd, het zelfde creatieve trio keert immers terug en men heeft een speciale cover-verkooptruc. Ditmaal betreft het geen hologram, maar een afbeelding die je kunt laten bewegen. Leuk hè, kindertjes? Anyway, er is ook nog een gewone versie met een 'dynamische' cover van *Mike Zeck*. De zesdelige serie zal twee keer per maand gaan verschijnen.

Prestige books

Marvel en DC brengen in het aantrekkelijke 'prestige book'-formaat weer een aantal titels uit. Zo verschijnt bij Marvel Spiderman: Soul of the hunter door *De Matteis*, *Zeck* en *McLeod*.

THAT REMAIN DEPRESSINGLY THE SAME.
HALT!
AS AUTHORIZED REPRESENTATIVES OF THE PUBLIC EYE WE'RE ORDERING YOU TO HALT.
GET THOSE IDIOT KIDS OUT OF THE WAY!
YOU SKATERS IN THE VANISHPIRE ZONE-- VACATE THIS AREA IMMEDIATELY!
ALL SUCH VEHICLES ARE FORBIDDEN IN THE INNER CITY! YOUR REGISTRATION HAS BEEN NOTED! RETURN HOME AT ONCE, WHERE YOUR VEHICLE WILL BE CONFISCATED!
MOVE!!
AL WILLIAMSON
KEVIN DANLEY JOEY CAVALIERI
TOM DEFALCO
PETER DAVID RICK LEONARDI
RICK PARKER
Begin the Future

Dit is een vervolg op Kraven's Last Hunt, een goor maar niettemin indrukwekkend verhaal van een paar jaar terug, van dezelfde auteurs.

De plichtmatige jaarlijkse Wolverine-special is dit jaar door *Ann Nocenti* en *Mark Texeira* gemaakt en heet Evilution.

John Byrne maakt voor DC – naar een idee van *Larry Niven* – Green Lantern: Ganthet's Tale en Deadman is ook weer van de partij in een tweedelig verhaal dat Exorcism heet, door *Mike Baron* en *Kelley Jones*.

Geen prestige book maar een stevige hardcover is Tell me dark door horror-fictie-schrijver *Karl Edward Wagner*, met dialogen van de hand

Batman / Sword of Azrael 1

Batman / Legends of the Dark Knight 39 door Bryan Talbot

Robin III

van *John Rieber* en geschilderd artwork van *Kent Williams* (Meltdown). 80 pagina's voor $29.95.
NMB (nee, niet die bank) geeft Fairy tales of Oscar Wilde uit, geïllustreerd door *P. Craig Russell*. Hardcover, 48 pagina's voor $15.95. Ja fans, je moet er wel wat voor over hebben. Maar het is vast mooi.

2099 Universum

Marvel haalt het in z'n hoofd om zijn succes-karakters nog verder uit te melken door toekomstversies van ze op de markt te brengen. Men neme een willekeurig jaar in de toekomst, bijvoorbeeld 2099, men neme een handvol succesvolle personages, zoals

Deadman / Exorcism I door Kelley Jones

daar zijn: Spiderman en Punisher, voeg daar Doom en Ravage aan toe, geef ze allen een nieuwe serie en klatsboem, weer vier nieuwe succesreeksen! Fijn hoor!
Natuurlijk zullen veel mensen Spiderman 2099 niet kunnen weerstaan. Schrijver is *Peter David* en het tekenwerk is van *Rick Leonardi* en *Al Williamson*. Best mooi hoor, maar eerlijk gezegd vind ik het allemaal niet bijster creatief, zeker niet van Marvel dat zich vroeger 'the House of Idea's' noemde. *Stan Lee* zelf komt als scenarist met Ravage op de proppen en dat terwijl (Dr.) Doom zijn favoriete creatie is.
Wedden dat we nog meer van die titels krijgen als het 2099 Universum een succes wordt? Hoe klinkt X-men 2099?

Dracula

Mike Mignola is geen 'fan-favourite', maar hij maakt wel mooie dingen.
Naar aanleiding van *Francis Ford Coppola*'s verfilming van *Bram Stokers* Dracula verschijnt er bij Topps een vierdelige stripadaptie, zoals ik in de vorige Stars & Strips reeds vermeldde, door *Roy Thomas*, *Mike Mignola* en *John Nyberg*. De première van de film staat voor november gepland. Het eerste deel van de strip verschijnt een maand daarvoor. Andere projecten die Mignola op zijn agenda heeft staan zijn de laatste zes nummers van DC's populaire Sandman en een Alien-project op tekst van *Dave Gibbons* voor Dark Horse. Zo zie je maar dat je geen 'fan-fave' hoeft te zijn om toch goed in de opdrachten te zitten. Bovendien is Mike een grote fan van Stokers Dracula dus dat komt ook nog eens mooi uit.

Love & Rockets

Waar absoluut even bij stil moet worden gestaan is het feit dat Fantagraphics' Love & Rockets tien jaar bestaat. Dat wordt gevierd met een 32 pagina's tellende comic voor één dollar (!) met zeldzaam artwork, schetsen, interviews, foto's en twee complete verhalen van de meest charmante 'Independent' strip door *Gilbert en Jaime Hernandez*. (Alleen jammer dat de strip zo onregelmatig verschijnt ...)

Shooter ex-Valiant

Het is weer zover. *Jim Shooter*, ex-Marvelbaas, is weer een broodheer kwijt. Jims plannen en de visie van Valiants top kwamen niet langer overeen en daarom leek 't hem maar het beste om de kuierlatten te nemen. Per omgaande zijn Shooters medegrondleggers van het Valiant-universum, *Barry Windsor-Smith* en *Bob Layton*, benoemd tot Creative Consultant/Senior Editor respectievelijk Sr. Vice President/Editor in Chief.
Bijkomende zaak is, dat Barry W.S. ermee ingestemd heeft dat hij met ingang van nummer 6 maandelijks Eternal Warrior zal schrijven en tekenen. Twee comics per maand van Smith? De fans springen natuurlijk een gat in de lucht, maar ik moet nog zien hoelang hij dat volhoudt ...

A1 reprise

A1, het van origine Engelse stripmagazine op albumformaat, duikt ditmaal bij Epic op. Vier delen zullen in kleur verschijnen onder leiding van *Dave Elliott* die indertijd het tijdschrift samen met *Gary Leach* opzette. Aan het eerste nummer werken onder anderen mee: *P. Craig Russell*, *Scott Hampton* en *Simon Bisley*. *Glenn Fabry* doet de cover. En dat alles voor de somma van $5.95. Ik ben benieuwd of Elliott weer mensen als *Bolland* en andere grote namen zal weten te strikken.

What manner of man is this?
R.M. RENFIELD, solicitor of the firm of Hawkins and Thompkins... just returned from a trip to Eastern Europe with an insatiable hunger for LIFE in any form...
... AND HOW ARE WE TODAY, MR. RENFIELD?
HORS DO 'EUVRES, DR. SEWARD?
YOUR DIET, MR. RENFIELD, IS DISGUSTING.
BZZZZZZZ ZZZZ-
PERFECTLY NUTRITIOUS. EACH LIFE I INGEST GIVES BACK LIFE TO ME. THE SPIDER'S EAT THE FLIES...
AND SPARROWS?
THE SPARROWS...
SOMETHING LARGER, PERHAPS?
A KITTEN!' A NICE LITTLE, SLEEK, PLAYFUL KITTEN. THAT I CAN TEACH AND FEED AND FEED! NO ONE WOULD REFUSE A KITTEN! I IMPLORE YOU--
WOULDN'T YOU RATHER HAVE... A CAT?
YES.' A BIG CAT! MY SALVATION DEPENDS UPON IT!
YOUR SALVATION?
LIVES.' I NEED LIVES-- FOR THE MASTER!
MASTER? WHAT MASTER?
THE MASTER WILL COME! HE HAS PROMISED TO MAKE ME IMMORTAL!
HOW?

Dracula, filmadaptatie door Mike Mignola

NIEUW BIJ STANDAARD UITGEVERIJ
NET VERSCHENEN !

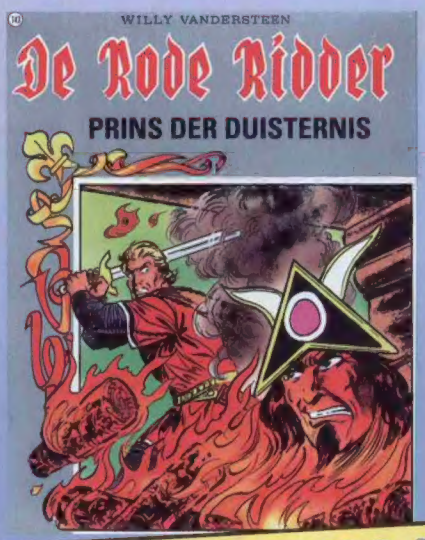

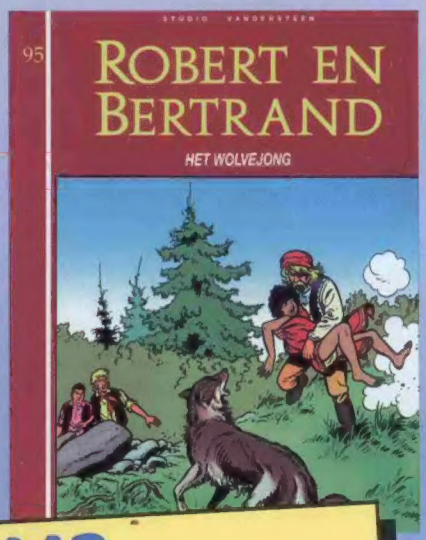

VERSCHIJNEN NOG DIT NAJAAR :

Nero	• DE DRIE WREKERS • VERSCHIJNT : 26/11/1992	Robert en Bertrand	• DE TINNEN SOLDAATJES • VERSCHIJNT 12/11/1992
Kiekeboe	• FAMILIESTRIPBOEK • VERSCHIJNT 26/11/1992	De Rode Ridder	• DE ALCHEMIST • VERSCHIJNT 12/11/1992
Erik	• IN DE BAN VAN O-LAND • VERSCHIJNT 15/10/1992	Bessy	• DE LAATSTE DILIGENCE • VERSCHIJNT 15/10/1992
Biebel	• SLAPMANS • VERSCHIJNT 15/10/1992	Suske en Wiske	• HET KRISTALLEN KASTEEL • VERSCHIJNT 26/11/1992
Bakelandt	• EEN VOS MET STREKEN • VERSCHIJNT 26/11/1992	Kiekeboe	• SCHIET NIET OP DE PIANIST • VERSCHIJNT 12/11/1992

© STANDAARD UITGEVERIJ BELGIE